ANUL XX
40
(805)
Sîmbătă
1 octombrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EVENIMENTUL

Viața de aproape

Trăită și privită de aproape, fără ocheanul care mărește dar și distanțează prin aceasta, observăm că viața, propria noastră viață, ne impune adesea reflecții și sarcini care, altfel, ar fi rămas în domeniul strict al întîmplării, fără putința de a le sublinia și a le trece pe terenul fertil al necesității, în zona de acțiune și practică umană. Trăită și privită de aproape, adică din chiar spațiul și modul ei de creație, cînd poți să-ți asumi nu numai dialectica și rigorile inseși ale mișcării, ci și ansamblul și scopul hotărîtor al acesteia, o revigorare de fond care să se resimtă și în cele mai depărtate, ascunse detalii. Senzația care devine copleșitoare atunci este aceea a vieții care te privește și-n fața căreia trebuie să decizi. Asistat de mii și mii de lucruri în preajmă ca mii și mii de ochi în lumina și zbaterea cărora se află greutatea însăși a propriului demers. Sentimentul e, desigur, al responsabilității. Pornit dintr-o fermă convingere a realului transfigurat, printr-o optimă și largă cuprindere a minții, în cotă a maximei și stăruitoarei sale perfectibilități. E ceea ce desprindem și se poate reține cu cea mai mare claritate din cuvîntarea secretarului general al partidului nostru prilejuită de recenta conferință de lucru de la C.C. al P.C.R.

Ca în toate demersurile sale teoretice și practice, problematica abordată este deosebit de vastă, cu implicații la zi, în actualitate, ca și în perspectivă, direct, în incidență cu cerințele și exigențele celor mai largi domenii de activitate. Ideea sub care am putea numi și studia cu precădere această cuvîntare, ca și pe aceea de mai înainte prilejuită de întîlnirea cu activul de partid din domeniul propagandei și ideologiei, este aceea a vieții trăite și văzute foarte de aproape. Sau, mai precis, relația, raportul de cea mai întinsă și acută semnificație dintre stilul de muncă și stilul de viață. Două mari, fundamentale categorii de la înțelegerea și motivarea cărora se explică de fapt întregul nostru demers social, starea și poziția noastră de spirit în raport cu tot ceea ce năzuim. Atitudinea pe care o avem atît față de împliniri — care sînt ale noastre și știm cît efort și energie au consumat — cît și față de insatisfacțiile de moment, față de unele neajunsuri care țin de felul de a ne organiza și hotărî mai bine eforturile, țin de prejudecăți și rutină altele, ca și de inerție, de improprietăți, de caracter și opinie.

Satisfacția este, fără îndoială, aceea care ne-o procură inseși rezultatele, bilanțul de care, prin sublinierile repetate ale secretarului general al partidului, am luat cunoștință cu toții și am putut vedea mai departe, din perspectiva obiectivelor pe care le avem de înfăptuit, care este, care trebuie să fie dimensiunea de efort și voință pentru ca zestrea celor împlinite pînă acum să adăugăm altele și mai mari, viitoare. O singură cifră este edificatoare pentru aceasta : realizare, pe întregul cincinal, a unei producții industriale suplimentare de peste 100 miliarde lei. Transformată în deziderat, această imensă posibilitate își are susținerea practică în condițiile create pînă acum, în suma și realitatea valorilor noi create în primii doi ani ai cincinalului, fapt care, pentru configurația economică de ansamblu a României anilor viitori are evidente și pozitive repercusiuni asupra nivelului de trai material și spiritual. După cum, în planul convingerilor noastre de conștiință, putem spune că deținem și întregim și mai mult adevărul după care bunăstarea noastră depinde de munca noastră. Garanția, care este de o natură cel puțin morală, o avem în însuși rolul conducător, mereu crescînd al partidului, în forța și capacitatea sa de adaptare permanentă la cerințele și exigențele vieții, ale actului de muncă și gîndire la zi, cotidian, în știința și puterea mereu treză de a studia la timp și cu perspicacitate prezentul și viitorul, în funcție de soluțiile care se impun.

Izvorînd din însăși complexitatea problemelor pe care le ridică amploarea construcției socialiste ca și din nevoia cuprinderii tuturor sferelor noastre de interes și manifestare, acest rol, un factor cheie în fond, conștiință de sine a unei întregi națiuni, se realizează cu mai mare vigoare și suflu proaspăt, înnoitor, pe măsură ce fiecare își asumă, își definește mai clar responsabilitatea, își gîndește și își trăiește munca și viața după codul de norme și principii al eticii și echității comuniste. Un partid puternic, fiind un partid de masă, orizonturile sale de luptă și acțiune sînt și o răsfrîngere a orizonturilor noastre, ale fiecăruia, prin tot ceea ce gîndim și înfăptuim.

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Constantin Găvenea : Două acuarele din ciclul „Toamna la Tulcea" (Dimineață în port — sus — și Macarale pe malul Dunării — jos)

Numărătoare inversă

Mai presus de iubire, mai presus
nici stelele nu sunt. Pe-un fir subțire
cu ochi închiși trec peste Niagara, —
mîna mea dreaptă o simt
ținută de-o putere nevăzută :
Mă poartă mîna ta precum pe orbi.

Jos ? — nu mulțimi
ci zilele căzute-n gol;
alb-negru, — porumbeii căzători
din stîrpea celor înălțați la zei
din vinovata dragoste cu șoimii, —
după spirala-sfredel către nori
cad — pietre peste nai —
ori schije de meteoriți.

Nici moartea nu se-atinge de iubire.

Mai presus de iubire, mai presus
nici stelele nu sunt.

Mi-ai purtat prin lume bucuriile,
durerile mai ales mi le-ai purtat,
plăcutul chin al îndoielilor, —

pe toate le-ai purtat ca umerii
nevăzutelor stinci
căzătoarele ape
ale cascadelor mari.

Tînăr fiind chipul mi-am desenat
de septuagenar; :
luna noastră Septembre
— tic, tac — a început
frunzele să și le numere.
Numărătoare inversă.

De-abia acuma îndrăznesc să spun :

Mai presus de iubire, mai presus
nici stelele nu sunt,
nici îngerii nu zboară mai înalt.

Da, bucură-te zic, singura bucurie
pentru o viață de om.
Tic, tac — numărătoarea inversă :
Cu amîndoi pumnii jumătatea
noastră de veac
bate în porțile deschise ; orb !

Oh, mai presus de iubire, mai presus
nici umbra stelelor nu va ajunge.

Tiberiu Utan

Tușnad, septembrie 1976

Un taur pentru Europa

După cîte țin minte, de pe vremea cînd eram grec și trăiam în Grecia clasică, colegul meu Pitagora, care nu disprețuia de loc băutura, căci de multe ori băurăm împreună, și nici mîncarea n-o disprețuia, căci de multe ori mîncarăm măsline la dînsul, nu vorbea cu mine decît despre finețea liniei drepte.

Acest coleg tot timpul sucea și răsucea linia dreaptă de pînă cînd și triunghiul la el era un triunghi drept.

Mi-aduc aminte ca și cum s-ar fi întîmplat ieri, — cît de barbar putea să fie Pitagora, și de necivilizat !

Cînd a descoperit prostia aceea de fapt, că suma pătratelor catetelor este egală cu pătratul ipotenuzei, s-a grăbit să jertfească un taur alb lui Zeus și asta numai din bucurie.

Bănuiesc că triunghiul lui drept avea gură, dacă a dat de mîncare un taur întreg unei idei înfometate.

RESPIRĂRI

Nu știu ce-mi veni să mă gîndesc la Pitagora tocmai astăzi, cînd nici foame nu-mi e și nici sete, și cînd taurele îmi stă în arenă și simt că-i este foame și-l văd cu ochiul destul de costeliv.

Ce-ar fi să jertfesc un triunghi nedrept lui Zeus în cinstea unui taure mai fericit ? !

Mă uit pe harta asta amărîtă a Europei cît de mică este și cît de fără pace sub măslin.

Ia, să jertfesc eu lui Zeus un triunghi nedrept că poate taurele o ia pe Europa în spinare și mi-o duce într-un verb mai bun !

Dragul meu prieten, Pitagora, mi-e foarte dor de tine. Cum o mai duci dincolo de Styx între tenebre ?

M-am împrietenit cu Charon. Ai încredere în el. Transmite-mi repede ce faci, că tare aș vrea să te vizitez.

Cînd vine la tine cu luntrea, nu te sfii să-i spui ca să-mi zică ce-ai vrea să-ți aduc cu mine cînd vin la tine.

Te mai vestesc de asemeni, că cifra 1 se ține încă în picioare, iar că triunghiul drept s-a dublat cu triunghiul nedrept.

Treaba cu triunghiul nedrept mă privește însă pe mine. Am s-o rezolv eu pînă la urmă.

Oricum, dacă o să fiu deosebit de supărat o să i-l dăruiesc lui Zeus în cinstea taurelui ca să-mi ia Europa din brațe, că și așa am bătaie de cap. Despre 1, ți-am spus că stă în picioare, despre 2, 3 și 4 și ceilalți n-am încă vești. Cînd o să vin la tine o să-ți spun tot ce-am aflat despre ei, dacă voi afla ceva.

Ave !

Nichita Stănescu

LECTURI

Pagini de literatură aromână

Și iată că ne-am reamintit de aromâni, adică de acei români de la sud de Dunăre, răzlețiți prin toată Peninsula Balcanică, dar trăind mai compact în Grecia cu deosebire, și în Albania, iar în număr mai mic — și în Iugoslavia, precum și în Bulgaria. Ei sînt descendenți ai neamurilor tracice — geto-dacii, cum se știe, erau și ei traci — a căror romanizare a început încă din secolul I î.e.n.

Pînă prin al șaptelea veac, populația romanizată din stînga și dreapta Dunării s-a mișcat nestingherită, cînd în părțile de la sud de fluviu s-au așezat seminții slave, care au rămas și au întemeiat state aici, unul dintre acestea fiind la un moment dat și cunoscutul imperiu româno-bulgar, al fraților Asănești, condus cînd de români, cînd de bulgari, din secolele XII—XIII.

Nici după venirea slavilor însă, legăturile dintre populațiile românești din nord și din sud n-au încetat. Așa se explică, de altfel, identitatea de structură a gramaticii celor două dialecte, daco-român și aromân, precum și comunitatea de lexic latin, moștenit din perioada de formare a poporului nostru, cînd acesta vorbea un grai comun, străromana, adică limba românească veche.

După secolul VII, românii din sud au coborît tot mai spre sud, au suferit alte influențe, resimțite mult mai puțin aici, peste Dunăre, îndeosebi cea grecească, dar și albaneză, turcă (după secole de ocupație otomană), influență lexicală mai ales — ceea ce nu a schimbat caracterul latin, românesc, al graiului lor, și nici structura lor sufletească.

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

De la sincronism la protocronism

Apariția cărții profesorului Edgar Papu **Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc** a prilejuit declanșarea unei discuții — inițiatori fiind Nicolae Manolescu și Paul Anghel — care promite să fie una din cele mai interesante din cîte s-au purtat în ultimii ani. Căci, de fapt, există probleme asemănătoare cu verigile unui lanț : nu le poți apuca fără să iei în seamă tot lanțul în care se integrează. Discuția în jurul **sincronismului** și **protocronismului** nu este o ceartă pe cuvinte, ci implică o serie de probleme ce duc la două întrebări esențiale : **care este statutul culturii românești în cadrul culturii europene și universale pentru epocile trecute și care sînt șansele acestei culturi românești în prezent și în viitor.** Legată de aceste două întrebări, o a treia, cu caracter practic : **care este sarcina ce revine celui, sau generației celui ce-și pune aceste două întrebări și le dă un răspuns așezat sub zodia concepției „sincroniste" sau „protocroniste".**

A discuta, deci, problema **sincronismului** și a **protocronismului** înseamnă a gîndi asupra întregii istorii a culturii românești în perspectiva conștiinței noastre **prezente** despre trecutul, prezentul și viitorul acestei culturi. Și înseamnă a ne cîntări implicit șansele noastre, ale celor în viață, indiferent din ce generație facem parte, de a contribui la realizarea unui destin major al culturii românești, meditat, prevăzut sau numai dorit de înaintașii noștri.

Este meritul incontestabil al lui Eugen Lovinescu de a ne fi înfipt în conștiințe, ca un ghimpe, noțiunea de **sincronism**, din care a vrut să facă o adevărată lege sociologică (..legea sincronismului") și să explice prin ea întreaga dezvoltare a civilizației românești în epoca modernă. Noțiunea (și ideea generală legată de ea) continuă să se bucure de trecere. O întîlnim adesea sub pana criticilor și istoricilor literari, dar trebuie precizat că nu totdeauna în strictă accepție lovinesciană și mai ales nu în spiritul în care o utiliza maestrul. Pentru cei mai mulți care folosesc noțiunea, **sincronism** și „procesul de sincronizare" înseamnă efortul periodic al culturii românești de a recupera niște decalaje produse de vicisitudinile istoriei, decalaje de care anumiți oameni au devenit conștienți prin contactul cu civilizații mai bogate în înfăptuiri materiale și spirituale. **Sincronismul** este, deci, un proces în doi timpi : a) constatarea decalajului, a „rămînerii în urmă" sau „mai prejos" față de stările de lucruri din țări și civilizații fie favorizate de împrejurări, fie mai vechi decît noi în munca de edificare a științei, literaturii, artei ; b) urmare a acestei „conștiințe retardatare" — cum o numește profesorul Papu — hotărîrea de a acționa astfel încît și cultura română, viața românească în ansamblu să se ridice la un nivel echivalent celui ce servește ca punct de reper sau ca model.

Avem deci, de fiecare dată, un efort individual sau colectiv, pe de o parte de însușire a valorilor produse de alții, un efort de a ne „pune la curent" cu tot ce s-a realizat deja pînă la data aceea, pe de altă parte o încordare crentoare direct proporțională cu ambiția fixată, și care are drept rezultat opere originale, capabile să se claseze onorabil, să egaleze pe ale celorlalți, iar în unele cazuri să le și depășească. Oricum privim lucrurile, **sincronism**, **sincronizare** implică, în această accepție, participarea activă a factorului românesc și **pune accentul pe capacitatea poporului român de a cuceri orizonturi spirituale vaste, de a nu rămîne străin la curentele de idei ce străbat lumea, de a reuși, atunci cînd este timp o vreme pe loc de nesanse istorice, să „ardă etapele" și să răscumpere întîrzierea prin valorile create.** Înțeles astfel, procesul de „sincronizare" periodică este o trăsătură caracteristică a istoriei culturii noastre, pusă în lumină de toți cercetătorii, mult înainte ca termenul însuși să intre în vocabularul criticii și al istoriei literare.

Primul nostru „sincronist" este... Diaconul Coresi, care, la 1570 striga din Brașov : „Dacă văzui că toate neamurile au cuvîntul lui Dumnezeu pre limba lor, numai noi românii nu avem..." și, ca urmare a acestei constatări ce-l umplea de durere, a contribuit prin tipărita sa la impunerea limbii române ca limbă de cultură în locul slavonei. Al doilea sincronist este Grigore Ureche, cel ce deplînge starea rudimentară a istoriografiei noastre în comparație cu istoriografia umanistă polonă și-și asumă sarcina de a întocmi o mare carte de istorie națională adresată compatrioților ca manual de învățătură, iar străinilor menită să le fie dovada că „n-am murit cu scriitorii cei dă dămult" ! A rezultat capodopera literară și istorică bine cunoscută, unică la data aceea în spațiul spiritual de tradiție bizantină, profund originală, deși luase ca model o cultură străină. Din aceeași cultură află Miron Costin de existența unei cugetări istorice și unei literaturi europene ce cultivă forme necunoscute tradiției bizantino-slave. Ca urmare, el decretează, pentru prima oară, că și românii trebuie și **pot** să-și făurească o literatură de acest soi nou, ieșit din inspirația amîndurora și Renașterii. Istoria făuririi literaturii române moderne, a culturii române moderne, nu începe cu Școala Ardeleană sau, și mai aproape, cu Asachi și Heliade, ci cu Miron Costin și Dosoftei. Ambii sînt preocupați să împămînteneasă la noi genurile literare cultivate de Europa modernă. A rezul-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 3-a

Citiți în numărul viitor masa rotundă :

PROTOCRONISM
ȘI SINCRONISM

● Participă : ● Paul Anghel ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Pompiliu Marcea ● Edgar Papu ● M. Ungheanu

Eugen Jebeleanu
Arena

Poetul

...boa-constrictorul curelei îl iertase de mult : nu mai avea ce să strîngă.

Era gol poetul, îi era frig și cald, sau nici una, nici alta, adică bine.

Avea un blid întins, de azur, din care ciugulea boabe de meiu.

Uneori fluiera încet, așa încât fluieratul să nu-l supere, și să nu supere pe nimeni.

Un mînz venea din cînd în cînd și-l privea cu ochi de mărgărite, și privirea mînzului era o întrebare :

— Ai mîncat ?

— Dece nu ?...

Terminase de mult cu grijile.

Nu-l mai stringeau ghetele cu talpă de lemn, nu mai avea grija hainelor (se gîndea, surîzînd, cum i-ar veni în niște pantaloni din burlane de tablă)...

● CITIȚI ÎN PAGINA A 2-A : ● Cronica literară de Ov. S. Crohmălniceanu ● Cartea de debut de Al. Piru.

★

● Etnografia în serviciul istoriei : **Traian Herseni — Forme străvechi de cultură poporană românească de Septimiu Drăgan.**

● CITIȚI ÎN PAGINA A 3-A : Colocviile „Luceafărului" cu ● G. I. Tohăneanu ● Șerban Foarță ● C. Ungureanu.

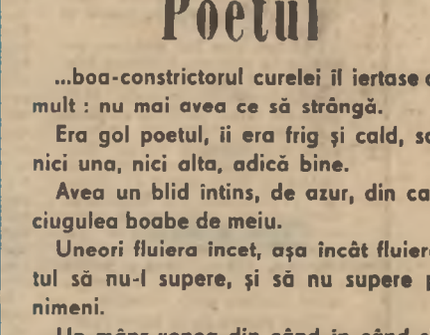

Desen de Mihai Topa

TÎNĂR ÎN AGORA

Literatura ca pledoarie în numele publicului

Încerca răspunsuri la întrebări care n-au existat niciodată în tine, iată mareea oarbă a ignoranței și nu numai a ignoranței. A gîndi, a scrie, a rosti adevăruri după ureche este sinonim cu a ridica cetăți de marmură în mlaștini, a le afunda apoi, deliberat, sub nivelul apelor stătute, astfel încît acoperișul să devină, din nou, o pirloagă verde-vineție. O străfulgerare de o clipă, două, apoi memoria nu mai reține decît intrarea violentă a impunătorului edificiu în lumea tulbure a nimicului.

Odată, cu mulți ani în urmă, am vizionat un întins reportaj-interviu-anchetă T.V. Peisaje, oameni, preocupări, discuții despre muncă, despre forța educativă a muncii. Și totuși, întreg edificul avea ceva fals în el, ceva străin de fluxul real al vieții, o transfigurare a formei prin mijloace stridente, incapabile să-i degajeze limitele și inepuizabilele posibilități, tot acel tumult unic, irepetabil. La un moment dat, reporterul întreba pe un asfaltator așezat pe iarbă, pe buza unui șanț, lîngă o foaie de ziar pe care întinsese ceva de-ale gurii : „Ce credeți despre munca dumneavoastră ?" Bătrînul pavator sau asfaltator părea încurcat. „Ce să cred ? Muncesc de douăj'de ani și-o să mai muncesc încă 20. La noi, la drumuri și poduri, e muncă multă; și nu dispare ea de azi pe mîine". N-am înțeles, pavatorul ar fi dorit să scape de munca lui de la drumuri și poduri, sau i-a aruncat în nas reporterului aluzia că întrebarea cu „Ce credeți despre munca dumneavoastră ?" este cel puțin cre-

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Sorin Titel

„PASĂREA ŞI UMBRA"

Există astăzi critici care, procedînd prin reducție, încearcă să scoată toate particularitățile unei cărți dintr-o singură frază a ei, presupusă a o defini.

Tentativa stîrnește de la început îndoieli, fiindcă dispreţuiește multitudinea semnificațiilor operei întregi pentru o simplă formulă a scrisului. Fraze-cheie se găsesc, totuși într-o carte, îngăduindu-ne să surprindem intimitatea gîndurilor celui care a conceput-o. Către o astfel de mărturisire prețioasă conduc — după mine — și cîteva rînduri din „Pasărea și umbra", ultimul roman al lui Sorin Titel :

„În fundul curții — citim la pagina 69 — ar putea sta, de pildă, un croitor de dame, iar în partea dreaptă a imobilului (...) locuiesc două domnișoare bătrîne a căror viață autorul și-o închipuie, o inventează, în maniera unor cărți foarte îndrăgite de ei altădată, dar pe care astăzi le privește cu oarecare suspiciune".

Mărturia vine să confirme o modificare simptomatică de orientare a nu puține dintre prozatorii noștri. Este vorba despre romanul experimentalist, printre ai cărui reprezentanți cei mai înzestrați la noi se numără Sorin Titel, apreciat și în străinătate pentru volumul : „Lunga călătorie a prizonierului".

Semnele evoluției unei autentice personalități artistice se arătase încă din romanul ulterior : „Țara depărtată". Acum, Sorin Titel dovedește, pe lîngă talentul serios recunoscut demult, și o matură înțelegere a însuși actului inovator. Aceasta capătă în „Pasărea și umbra" o necesitate stringentă interioară, dăruie vieții bogăție și densitate, sporește considerabil sensurile textului. Altfel zis experiența cîștigă o validare evidentă pe tărîmul practicii literare, dîndu-ne cărți închegate, solide și cuceritoare.

Procesul are loc printr-o revenire la realism, înfuzind tehnicilor noi de narație și descripție substanța acestuia. Inițiativa e fixată în fraza amintită mai înainte. Conștiința virtualului n-a dispărut, ca și gustul jocului dar s-au subordonat amîndouă unor țeluri de „creație" în accepția lui Ibrăileanu. Romancierul redevine observatorul atent și pătrunzător al lumii din jur, utilizînd mijloacele noi, tocmai spre a adînci examenul realității și a-l valorifica într-un chip superior.

Totul pleacă de la fapte foarte obișnuite, „comune" — am putea spune —, dacă tragismul lor pe plan existențial, n-ar rămîne nesubstituibil : un țăran tînăr face o congestie pulmonară dintr-o imprudență săvîrșită la o petrecere și moare după ce boleste lungă vreme. Naratorul ascultă istoria bietului om, spusă de nevasta lui, la care stă în gazdă. Țăranul avea cap matematic, rezolva probleme dintr-o carte a unui doctor de țară, Tisu. Pe acesta l-a părăsit soția, lăsîndu-i fetița lor ; fără să o arate, medicul nutrește o dragoste paternă imensă pentru copilița totdeauna murdară și o trăgea după dînsul la consultații, unde ea îi duce cutia cu medicamente. Dar într-o zi, mama revine și își ia pe ascuns fiica. Tisu rămîne singur și se alcoolizează, torturat de ideea insuportabilă că fetița lui, la care ținea atît, l-a abandonat, nelăsîndu-i măcar un cuvînt, deci nu-i purta nici o dragoste. Pe nesimțite, intrăm în povestea doctorului, a anilor săi de studenție la Viena, acolo se împrietenise cu o pictoriță naivă poloneză, Ignasia. Un coleg și compatriot al lui Tisu, Honoriu Dorel n-are nici o atracție pentru medicină. În schimb admiră pînzele expresionistului Munch, pe care-l imită în tablouri de amator. Ajungem să ascultăm altă istorie a unei vocații realizate foarte greu pe malurile Rinului într-o cresctorie de păsări uriașe. Medicinistul izbutește să execute prima lui operă originală, luîndu-și drept model un cocoș gigantic și cade rănit grav sub ciocul și ghiarele acestuia. Cît a făcut armata la honvezi, Ion s-a iubit cu o unguroaică, Iulișca. În casa mamei ei trage pentru cîteva zile, după ce doctorii din Lugoj nu mai lasă familiei bîlnavului nici o speranță. Pătrundem pe calea aceasta într-o nouă istorie, a celor două femei care se ciondănesc toată ziua, deși le leagă o mare afecțiune. Unguroaicele sînt vecine cu două domnișoare bătrîne. Una a rămas puțin țicnită de cînd în tinerețe i s-a sinucis logodnicul. Cu vîrsta, cade într-o sminteală senilă completă, începe să aibă vedenii, pretinde că fostul ei iubit a plimbat-o prin oraș cu trăsura. Nebunia domnișoarei Tili provoacă un caz de halucinație colectivă : și sora ei și croitorul din curte îl văd pe tînărul curtezan, desfășurînd o umbrelă verde, care acoperă tot cerul.

Naratorul însuși ne împărtășește fragmente ale amintirilor lui și sîntem introduși astfel într-o nouă povestire.

Tehnica ingenioasă a romanului e a istorisirii deduse succesiv dintr-o istorisire precedentă ca în „Manuscrisul găsit la Saragossa". Originalitatea expunerii lui Sorin Titel constă în pătrunderea pe alt fir narativ printr-o stăruitoare adîncire a realului. Romancierul se oprește asupra unui detaliu amintit întîi fugar, nume, act, moment biografic. Așezîndu-l apoi sub lupă, îi descoperă simburele epic și extrage din el o nouă poveste. E ca și cum, dintr-un ghem încîlcit e mină dibace ar dezlega noduri și desface pe conținut alte fire, înșirîndu-le.

Practic, toată această [illegible] se vădește a nu fi deloc gratuită. Dimpotrivă, alcătuiește o cale de explorare a realului, în infinita lui profunzime și densitate. Cartea se populează în chipul cel mai natural cu destine omenești, reacții sufletești multiple, suferință și bucurie, tristețe și haz, ființe și lucruri, fapte obișnuite și absolut ieșite din comun. Hrănit copios de experiența trăirii nemijlocite, printr-o acuitate senzorială extraordinară, tot ce-l invadează are culoare, miros, sunet, asprime sau catifelare, o consistență materială fascinantă [„Vîntul aduce cu el mirosul otrăvit al pădurii și celălalt miros al satului ascuns în vale, blînd, domestic liniștitor, miros de lapte cald, la sfîrșitul fiecărei zile, de balegă și de cinepă pusă la uscat, de la un gard la altul ; cel al fuioarelor înnecăcios și uscat atîrnînd în cuiele ruginite ale șoproanelor ; miros dulceag de fierbătură pentru porci"...

„Croitorul stă și lucrează de obicei în fața ferestrei (vara și primăvara larg deschisă) și dacă te apropii pe furis de el, îl auzi gîfîind ușor tot timpul, din pricina unui început de astm...".

„...prin ușa între-deschisă se văd găinile ciugulind pe linia ferată...".

„...V-am adus umbrela, spune el și-o privește ușor amuzat pe bătrîna domnișoară. Apoi deschide umbrela încetișor să nu se strice și pe măsură ce o deschide, aceasta se face tot mai mare. Așa deschisă, acoperă toată curtea, seamănă mai degrabă cu o prelată imensă sau cu o cupolă de circ decît cu o umbrelă".

„S-a înnorat spune soția croitorului și scoate capul pe fereastră, fără să-și dea seama însă că pînza de culoarea verde, care se bolțește deasupra capului ei, nu este bolta cerului, ci imensa umbrelă deschisă de băiat..."] romanul își deschide și ferestre largi către fantastic: Tisu, copil, vede o femeie bătrînă și urîtă, o cotoroanță (moartea ?) care se face fulger și intră în sobă, caută pe urmă, împreună cu Moș Bălu să prindă iasma. Maria întîlnește, mergînd să spele cămașa în care urmează să fie îngropat Ion, niște fete tinere necunoscute, albind și ele rufe la riu. Toate o numesc babă deși e încă tînără. (Să fie oare ființe care aparțin tărîmului de dincolo ?). O ocultare, funcționarul la oficiul poștal citește cartea cu probleme de matematică a doctorului Tisu, ca pe un roman [illegible]

Sorin Titel știe — îl [illegible] remarcă Lucian Blaga — taloniul rar de a aluneca în greșeala imaginației pentru a rămîne pe realitatea curată, banală, cu un firesc desăvîrșit. Niciodată aproape nu apare senzația că autorul născocește, chiar atunci cînd din cochetărie, se prezintă procedînd astfel. O singură rezervă : epilogul renunță deși amuzant în sine, lasă o impresie de construcție artificială, vădit [illegible] vrească, fiindcă acumulează prea multe extravaganțe. (Două fete cu voce „dulce", dornice a cînta Wagner ; un castel transformat în găinărie ; o pasăre iritată de propria ei imagine, a cărei „conștiință" neavînd-o sare să-și distrugă portretul; pictorul răstignit pe opera lui și cu trupul pradă agresivei vietăți ca Prometeu etc.).

În ciuda desfacerii atîtor fire narative (istoriile putînd continua fără sfîrșit), romanul își dovedește o fericită unitate.

I-o dă, în ultimă instanță — să reținem aceasta — convergența lui gravă de sensuri.

Pînă la urmă, toate poveștile pivotează în jurul temei pe care o enunță metaforic titlul : „Pasărea și umbra". Moartea însoțește, altfel zis, ca o dimensiune inseparabilă, șirul vieții. Pasărea se avîntă în înălțimi, omul aspiră spre fericire, dragoste, apropiere sufletească. Inseparabil însă, umbra ființei înaripate lunecă după ea pe pămînt, moartea își face anunțată prezență, permanent, în jurul nostru. Să notăm aici încă ceva :

S-a spus că una din marile calități ale lui Pavel Dan a fost aceea de a arăta „cum mor țăranii". Iată alt prozator care posedă același dar. La Sorin Titel, accentul nu cade însă, ca la Pavel Dan, pe momentul sfîrșitului propriu-zis ci pe presimțirea și înfruntarea lui. Ion arde treptat, ca o luminare. El și ai săi o știu. Dar această la o bătălie îndîrjită, surdă, cu moartea, acceptată și, totuși, silită a-și disputa fiecare fărîmă de viață încă nestinsă. Nădejdea învie mereu pe fondul impăcării cu destinul. Nu mai puțin mișcătoare, în același sens, sînt convorbirile din spital sau vorbele rostite de bătrîna care bate untul. Sorin Titel a scris o carte pătrunsă de o profundă umanitate și de aici rezultă unitatea lăuntrică a romanului, sub raport substanțial. Fără o urmă de patetism, cu finețe și ironie adeseori, autorul ne face părtași unor drame omenești adevărate, sfîșietoare : Doctorul Tisu, rămas singur cuc, degradîndu-se fizic și psihic ; secreta lui aversiune pentru mesteria pe care o practică, de altfel, foarte conștiincios; compasiunea resimțită în fața bolnavilor și neputința de a le curma durerea. Nebunia fericită a domnișoarei Tili ; spaima Letiției, grija acesteia de a se interna cît mai e lucidă, împreună cu sora sa, spre a nu o lăsa nesăjutorată, așa cum e ea. Maria, amintindu-și zilele frumoase petrecute cu Ion al ei, nestre pentru anii puștii ai bătrînești, detaliind tot ce a [illegible] dul, neuitînd [illegible]. Acesta, avînd grijă să nu [illegible] altora boala necruțătoare [illegible] soților, dorind în ceasul dezastrului biologic. Sorel autoarea nevoit a fi [illegible] ei a [illegible] părinților [illegible] Viorel mozaicul [illegible] rului lor fie [illegible] [illegible]

[illegible] o dată, cu o [illegible] Sorin Titel [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible]

colocviile «luceafărului»

Problema moştenirii noastre literare, a reconsiderării unor scriitori, a reeditărilor, rămîne o temă mereu actuală. Revista noastră a iniţiat, într-unul din numerele ei (nr. 10 1976) o discuţie despre VALORIFICAREA MARILOR LUCRĂRI DE SINTEZĂ, lăsînd loc permanent articolelor închinate problemei ce se punea. Colaborarea oamenilor de cultură, a editorilor, a specialiştilor este mereu în atenţia redacţiei noastre, în intenţia stabilirii unui climat, a căutării unor soluţii principiale şi practice.

În acest sens, am apelat la opinia cîtorva scriitori şi oameni de cultură din Timişoara, adresîndu-le următoarele trei întrebări referitoare la chestiunea care ne interesează :

1. Este necesară munca de reeditare şi revalorificare a clasicilor ?

2. Cum trebuie făcută (cum vedeţi finalizată) această muncă ?

3. Care ar trebui să fie ritmicitatea ediţiilor, a apariţiilor editoriale ?

Datoria fiecărei generaţii:

revalorificarea clasicilor

G. I. Tohăneanu:

CLASICII VORBESC TUTUROR

1. Reeditarea şi revalorificarea clasicilor, pe de o parte, crearea, prin dezbateri periodice largi, a unei atmosfere cît mai prielnice pentru întreţinerea şi permanentizarea acestor preocupări, pe de alta, constituie datorii de onoare ale fiecărei generaţii. Într-adevăr, cultura modernă — ca treaptă superioară a devenirii istorice — se întemeiază, în largă măsură, pe moştenirea clasicilor, adică a acelor autori care, prin scrierile lor, se adresează, cu egală putere de convingere a cugetului şi de atingere a sufletului, către toţi oamenii aceluiaşi veac şi către toate veacurile aceleiaşi istorii. Mesajul lor rămîne viu şi actual chiar atunci cînd ei recheamă la viaţă trecutul cel mai îndepărtat, căci, din mîldărul timpului depus, sînt alese chipuri şi întîmplări izbitoare pentru conştiinţa de sine a prezentului. Iar „situarea în epocă" — esenţială în orice operă de evocare — se realizează cu mijloace artistice pe deplin inteligibile cititorului modern, indiferent de îndeletnicire şi pregătire intelectuală. Scriind epopeea lui Ştefan cel Mare, Sadoveanu este tot timpul conştient că ea nu se îndreaptă către „Oamenii măriei sale", ci către cei care statornicesc, astăzi, temeiurile şi rosturile zilelor de mîine. Precum şi către lungul şir al generaţiilor urmaşe.

Clasicii vorbesc, prin urmare, tuturor. Una din menirile cele mai nobile ale „revalorificării" critice constă, deci, în iscusinţa şi puterea de a descoperi şi a deschide acea „fereastră" a operei clasice, prin care conştiinţa artistică a cititorului de astăzi sau de oricînd cîştigă privilegiul vecinicie. Cît de actual sună îndemnul — simplu, dar răspicat — al gînditorului latin : **Redi ad priores.** Reîntoarcerea la clasici — adică **ad probatos**, la autorii care au înfruntat, rămînînd teferi, proba necrutătoare a timpului — iată o înpostază a descoperirii de sine, pe care nu o putea neglija Seneca, mentorul lui Lucilius.

Cultivarea clasicilor prilejuieşte descoperirea valorilor **durabile**, de care în special tineretul are atîta nevoie. Frecventînd pe clasici, cititorul tînăr dobîndeşte repere sigure, în stare să-l ferească de ademenirile „modelor", care bîntuie viaţa socială, însinuîndu-se lesne şi în literatură şi punînd la grea încercare puterea de discernere a frumosului autentic. Noroc că ele — modele — au, vorba cuiva, o singură slăbiciune : mor tinere...

2. Referindu-mă la clasici, nu am în vedere numai operele beletristice propriu-zise, ci şi lucrările fundamentale din domeniul criticii şi istoriei literare. Sînt îspitit să astern pe hîrtie, hic et nunc, cîteva gînduri — cu siguranţă nu numai ale mele — în legătură cu ciudatul destin pe care l-a avut şi continuă să-l aibă, după aproape patru decenii de la apariţie, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu. E de neînţeles cum — într-o epocă de efervescenţă intelectuală, de viguroasă şi lucidă încredere în puterile creatoare ale poporului nostru, de consacrare şi stimulare a valorilor — „romanul literaturii române" devine, pe zi ce trece, obiect de comerţ şi de fiind, o piesă rară, inaccesibilă publicului larg şi, în primul rînd, tineretului. Căci el — tineretul —, dincolo de orice calcule şi ambiţii ale „călinescienilor" ori „anticălinescienilor", este împiedicat să cunoască nemijlocit şi să se bucure cu justificată mîndrie, de această incomparabilă biruinţă a spiritului românesc, aşezată deasupra tuturor vremelnicilor.

„Cumpăr **Istoria literaturii române, de la origini pînă în prezent** de George Călinescu" Aşa începe o memorabilă tabletă a lui Geo Bogza **(Paznic de far**, Editura Minerva, 1974, p. 473) intitulată, semnificativ, **Cumpăr...** Aşez sub ochii celor interesaţi aceste sfredelitoare rînduri : „Aflîndu-mă, mai la începutul primăverii, în faţa elevilor aceluia liceu, tocmai cînd sărbătoream împlinirea a doi ani de cînd şcoala lor poartă numele lui George Călinescu, i-am întrebat, de la o tribună şi de la un microfon, dacă vreunul din ei a avut prilejul să vadă monumentala lucrare a celui pe care îl omagiam. Dintr-o sală cu sute de băieţi şi fete, la vîrsta febrilităţii intelectuale, nici un braţ nu s-a ridicat. Era în ziua de vineri 10 martie 1972, ora 5 după-amiază, şi multă vreme nu voi uita acea zi şi acea oră.

Atunci, de la tribuna şi microfonul la care mă aflam, le-am făgăduit că voi dărui liceului lor, liceului care poartă numele lui George Călinescu, un exemplar din glorioasa lucrare.

Cine vrea să mă ajute să-mi ţin această tandră şi imprudentă făgăduială, este rugat să telefoneze la 17 73 16 la începutul săptămînii viitoare. Plătesc preţ bun".

3. Principala deficienţă în procesul de reeditare a clasicilor este, cred eu, lipsa de continuitate. Avem editori preţioşi, dăruiţi muncii lor, avem o frumoasă tradiţie în acest domeniu. Din succesele ultimilor ani, subliniez performanţa **clasicistului** Florea Fugariu, care — după eforturile onorabile ale lui Gh. Cardaş (1925) şi J. Byck (1953) — reuşeşte, în sfîrşit, să ne pună la îndemînă o ediţie critică impecabilă a unui text plin de dificultăţi, **Ţiganiada** lui I. Budai-Deleanu, apărută la Minerva, în două volume 1974—1975.

De bună seamă, editarea clasicilor este o muncă ingrată, implicînd o răspundere enormă, o pregătire profesională superioară, o nemărginită capacitate de renunţare şi dăruire. Filologului — în ingrata ipostază de editor — i se potrivesc, de minune, versurile despre „bătrînul dascăl" din **Scrisoarea I** : „Este drept că viaţa-ntreagă. / Ca şi iedera de-un arbor de-o idee i se leagă". Nobila trudă — de-o „viaţă-ntreagă" — a lui Perpessicius pare a fi fost presimţită de poetul însuşi şi lapidar exprimată, printr-o fericită imagine, aci. Dar din păcate, moartea editorului, acum şase ani, curmă brutal, la al şaselea volum, prima ediţie critică integrală, însoţită de variante, a operei eminesciene. Asadar o mare parte din creaţia celui mai mare poet al neamului — comoară de gînd, de simţire şi de limbă românească — este, practic, inaccesibilă publicului larg. Înseşi cele şase volume editate de Perpessicius între 1939 şi 1952 se găsesc din ce în ce mai greu, împărtăşind aceeaşi soartă ca şi **Istoria literaturii...** a lui Călinescu. Elevilor şi, mai cu seamă, studenţilor filologi li se refuză astfel — cu pagube pentru formarea lor profesională şi morală — posibilitatea de a cunoaşte pe viu peripetiile versului eminescian, în trudnicul lui proces de cristalizare, în neostoita lui rîvnă spre desăvîrşire. Labor improbus... Cît despre opera publicistică a poetului, trebuie să se ştie că diferitele culegeri tematice publicate în ultimii ani — oricît de meritorii şi de utile — nu deoînesc valoarea mor simple noţiuni. Nu cunosc intenţiile editurilor nici posibilităţile sau, măcar, dorinţele lor de a-şi coordona eforturile în direcţia care ne interesează. Dar mă întreb şi eu, aşa cum se vor fi întrebînd şi alţii : dacă munca de editare a unui clasic deînseşte, în timp, hotărîte ale vieţii unui singur om, va trebui oare să ne mulţumim, deceniu de-a rîndul, cu o imagine crîmpoţită a operei, recurgînd, pentru rest, la ceea ce aflăm în colecţiile şcolare ? Privesc cu mîhnire primul şi singurul volum din proiectata ediţie critică, de nivel academic, gîndită şi trăită cu fervoare de G. C. Nicolescu, pe care moartea intempestivă l-a împiedicat să-şi desăvîrşească lucrarea vieţii sale.

Din motive care ne scapă, reeditarea operei lui Caragiale — iniţiată, sub cele mai bune auspicii, acum aproape două decenii şi continuată pînă în 1965, cînd apare volumul al IV-lea — s-a oprit la această dată, cuprinzînd cam o jumătate, numai, din „Sumarul" pe care şi-l propuseseră editorii (vezi I. L. Caragiale, **Opere**, I. **Teatru**, ESPLA, 1959, **Notă asupra ediţiei**, p. 1).

Unul din succesele de prestigiu ale filologiei noastre a fost, exact acum douăzeci de ani, apariţia volumului Gr. Alexandrescu, **Opere**, I. **Poezii**, ESPLA, 1957, în care competenţa, erudiţia şi „acribia" editorului (I. Fischer) se desfăşoară cu strălucire pe fondul unei superioare culturi umaniste. După douăzeci de ani această ediţie — din toate punctele de vedere : exemplară — este, încă, incompletă, deşi „Nota editorului" începe aşa : „Ediţia de faţă, **în două volume** (s.m.), urmează să cuprindă, în măsura posibilului, întreaga creaţie originală a poetului" **(lucr. cit.**, p. 43). Pe cînd proza literară, pe cînd articolele, corespondenţa, unele traduceri ? Pe cînd ?

Nu vreau să fac, în încheiere, propuneri, pentru bunul motiv că nu cunosc măsurile care, probabil, se vor fi luat, în ultima vreme, în această privinţă. Aşteptăm, cu legitimă nerăbdare, **rezultate** — la nivelul realizărilor cu care ne mîndrim în toate sectoarele activităţii noastre.

Reeditarea şi revalorificarea — în condiţii corespunzătoare — a clasicilor devine, tot mai acut, o problemă vitală a culturii socialiste, o problemă de interes naţional, iată de ce, întreţinerea schimbului de idei, confruntarea opiniilor, dezbaterile la nivel adecvat privind asemenea aspecte ale vieţii noastre culturale, sînt — totdeauna — binevenite.

Şerban Foarţă:

CHITANŢE SAU OPERE COMPLETE?

1. Că opera de valorificare-reeditare a clasicilor (nostri) nu e doar necesară ci şi obligatorie, este indiscutabil. Că un asemenea indiscutabil fapt dă naştere, periodic, la discuţii, e nu doar straniu ci şi alarmant. E alarmant, desigur, că opera aceasta ar trebui să (re)înceapă cu însuşi EMINESCU („caiete", publicistică şi celelalte, într-un cuvînt : **opera omnia**). După cum straniu, nefiresc, paradoxal este că **noi** luăm cunoştinţă de, între alţii, Mircea Eliade din cărţi (străine, tălmăcite-n româneşte) ca, între altele, aceea a lui Gilbert Durand **(Structurile antropologice ale imaginarului**, Ed. Univers, 1977), în care numele savantului român este citat cu o frecvenţă de cel puţin o dată la opt pagini (cartea avînd, de toate, 600) : asta — fiindcă Mircea Eliade e, pare-se, un clasic al domeniului. De multe ori suntem, dar, în situaţia de-a face... paleontologie literară, de-a „reconstitui" o carte (una vie, una contemporană !) din cîteva citate : ceea ce — e drept — ascute mintea, dar poate duce şi la aberaţii, ca şi la sentimentul (penibil) de frustrare. Putem, desigur, „cumpăra (cîţi, n.m.) în gînd" volumele cutărora autori, cum după A. E. Baconsky (ce se întîmplă, oare, cu poeziile-i postume ?!, pe acelea ale lui Cocteau ! Fără ca, prin aceasta, să iesim din zonele dorinţei refulate... De ce, să zicem, n-am avea pe masa noastră, în biblioteca noastră, cărţi ca (le amintesc la întîmplare) **Istoria critică** a lui Hasdeu, aceea „a Românilor" (în douăsprezece tomuri) a lui A. D. Xenopol, aceea, a literaturii noastre vechi, a lui N. Cartojan, cărţile de lingvistică ale lui Săineanu, Puşcariu, Philippide, toate lucrările lui Iorga, romanele lui Stere, scrierile arhitectului G. M. Cantacuzino, eseurile (nu mai puţin acelea frantuzeşti) ale lui Fundoianu, jurnalul lui Mateiu s.a.m.d. (ca şi — din păcate, dacă vreţi, imuno-profilactice — broşuri taimoase ca aceea despre „poezia putrefactiei" !)

N-o să conteste nimeni că se reeditează masiv în România. O facem totuşi, citeodată, cu timorare şi meschinărie. E simptomatic, astfel, faptul că din **Pagini de proză** de Ion Barbu (ediţie, studiu introductiv şi note de Dinu Pillat, E. L. 1968) lipseşte tocmai un eseu (benign !) ca **Dualismul psihologiei ariene** (cf. „România nouă", 10 iulie 1921). Cărui „hăiat de mingi" — căci nu ne vine-a crede că eseul îi va fi fost necunoscut ingrijitorului ediţiei — i s-o fi părut stinjenitor (şi — **a priori** — întîmplător) un titlu ca acesta ? !...

...O facem, citeodată, fără discernămînt. Astfel, cînd goana după inedite era, acum cinci-şase ani, în toi, revistele erau gata să facă să apară în paginile lor pînă şi... chitanţe semnate Lucian Blaga : operele-i complete, însă, încă n-au apărut...

...O facem, în sfîrşit, — de multe ori — cu un exces de scrupul inutil, E regretabil, astfel, că din **Poezia clasică română, de la Dosoftei, la Octavian Goga** (Ed. Minerva, BPT, 1970) lipseşte... Prale, „firea cea întoarsă" ! Că un atare ipochimen poate să compromită orice antologie, nu mai încape vorbă : fie şi **malgre lui**, el are însă haz. Pe cînd atîţia alţii...

2—3. Nu sunt, nici pe departe, un expert în valorificări-reeditări, iar intervenţia mea, aici, nu are decît un caracter sentimental...

...Ei bine, m-am închipuit şi eu, pe vremuri,

citind **Istoria...** lui G. Călinescu, admirîndu-i litera şi ilustraţiile, fără s-o fi ţinut — de fapt — în mînă. Că formatul cărţii ca atare, volumul fiind... prea greu (s-au auzit, pare-se, glasuri care pretind reeditarea sa la dimensiuni reduse, ba pasămite, chiar şi în fascicule !), ar ştiinţei un astfel de demers, este cu totul neserios. Ca şi cum gloria unei culturi n-o fac, adesea, tocmai cărţile-i greu maniabile ! Gîndită ca o **summa**, ca un tot, „de la origini pînă în prezent", ea este, prin urmare, indivizibilă şi **una**, cum una e **Istoria...** lui De Sanctis (tradusă), aceasta în româneşte încă de-acum vre-o doisprezece ani.

O carte, de altminteri, — fie şi una clasică — îşi are **timpul**, „ceasul" ei...

...Apărută-n '41 la Fundaţii, retrasă de pe piaţă, fluierată (de publicişti obscuri), primită cu o seamă de rezerve de critici serioşi, pusă, apoi, la index, vînzută (o spune G. Călinescu însuşi), „într-un moment de iritare" de Ion Barbu, cumpărată (pe bani grei) de alţii, citită de vre-o cîţiva, citată de mai toţi, „bisată" insistent de Geo Bogza, dispreţuită-n taină de academicianu Cioculescu, hîrfită de Al. George, ajunsă o prezenţă ocultă, fabuloasă a literelor noastre : „obsesia" şi **pundonor**-ul nostru, ba chiar făcîndu-se din una... două, nemaiputîndu-se — cu timpul — dezbăra de epitetul de „monumentală" (mortificant ca orice loc comun), ea e, de la o vreme, în situaţia acelor dive ce se lasă aşteptate !

Desigur, nu din vina ei...

...Dar aşteptarea însăşi pare să-şi aibă propriile reguli : adică limite şi praguri stricte. Altfel, „paţientia nostra" poate să cedeze, entuziasmul să ne mai slăbească, o anume sastiseală să apară : curiozităţii însesi să-i ia locul blazarea, oboseala, obştească apatie ; în fine, nazurile snobe : „ne aşteptasem, draga, la mai mult !" Astfel încît, atunci cînd marea divă, într-un tîrziu, va să catadicsească a-şi face apariţia, se poate, vai, ca ea să treacă — umilă şi neluată-n seamă — între **best-seller**-ul autohton cutare şi ultima traducţie românească din opera lui Todorov (Tzvetan).

Cornel Ungureanu:

INFUZIA DE TINERI

1—2—3. Din cînd în cînd, la intervale nu prea mari, ca să le putem pune la îndoială bunele intenţii, revistele publică articole, anchete, luări de poziţie în care sînt citate o seamă de neîmpliniri ale muncii de reeditare, de revalorificare a clasicilor. După etapele de rodaj ale cuvintelor, dezbaterile par mai degrabă amuzante, în preajma revărsare a **De ce**-urilor plînse pe toate vocile. Dacă stăm să privim bine lucrurile — există edituri care îşi fac datoria cu cinste şi există opere de editare ce au fost comentate de savanţi străluciţi. Întrebările nemulţumitilor converg către lenea împlinire a ediţiilor, către încetineala cu care uneori — la numere mari — se tirăsc către marele public diverse OPERE sau SCRIERI voinicoşte începute pe vremea în care ilustri autori trălau. Tot nemulţumitii se minunează de ce cărţi fundamentale ale literaturii precum **Istoria...** călinesciană nu se tipăreşte. De ce, se întreabă toată lumea, şi din şoaptă în şoaptă, ca într-un joc de societate, **De ce**-urile iau forme de caracatiţă, balaur şi Bauhau. Iar istoricii de mîna a cincea copiază voinicoşte din textele nereeditate.

La urma urmei, problema editărilor şi a reeditărilor nu e doar problema unor rentieri-moştenitori, e problema de onoare şi mîndrie a unei culturi.

Cred că trebuie, birocratic, făcute planuri de tipărire cu termene care să fie respectate cu sfinţenie : funcţionarii stilului mălăimare să suporte din salariul lor întîrzierile, cu toate consecinţele lor. Cred că e necesar ca să se apeleze cu încredere la studenţii facultăţilor de filologie, la dascăli, la cercetători : **cu plan de muncă**. Opera de editare e operă de ştiinţă, editarea de texte e o artă, dar nu într-atît de inaccesibilă încît să se apeleze doar la savanţi, mereu la aceeaşi, atît de ocupaţi încît observăm că inspiraţia, bucuria lucrării e rară şi sălcie. O infuzie serioasă de tineri în munca de editare mi se pare nu numai necesară, ci şi capabilă de a contribui la rezolvarea grabnică a unor probleme ce suferă de o nemeritată bătrînete.

Urmare din pag. 1

De la sincronism la protocronism

tat, cum se ştie, o remarcabilă operă, care a situat cultura română pe o nouă treaptă şi i-a asigurat chiar superioritatea în aria ei spirituală tradiţională. Străluciţi lucrători la această „sincronizare" au fost apoi Constantin Cantacuzino Stolnicul, bun cunoscător al „Europei" la ea acasă şi Dimitrie Cantemir. Amîndoi nemulţumiţi de ce aveau la îndemînă şi amîndoi hotărîţi să adune toată ştiinţa vremii lor (dovadă biblioteca stolnicului şi vastele lecturi ale lui Cantemir, mărturisite de opera sa) ei au reuşit să urce cu încă o treaptă nivelul culturii noastre originale şi să se lase urmaşilor o moştenire care le-a permis acestora să adauge, în aceeaşi manieră, treptele cele noi ale epocii „luminilor" — căreia îi datorăm capodopera literară deplin modernă a lui Budai Deleanu — şi ale veacului romantic. Urmînd această adevărată **tradiţie pluriseculară**, marile generaţii ce au citit şi ştiinţa şi cultura modernă în toate compartimentele ei, au repetat gestul înaintaşilor cu aceeaşi îndîrjire, pasiune şi aptitudine de sinteză originală, ceea ce ne-a dat posibilitatea să ne ridicăm, în numai un secol, de la Hasdeu la Pârvan, de la Alecsandri la Arghezi, Blaga, Barbu, de la Aman şi Ciprian Porumbescu la Enescu şi Brâncuşi ş.a., pe treapta unei perfecte „sincronizări" cu „Europa".

Toată istoria culturii noastre poate fi deci privită din această perspectivă : **a realizării unor succesive „sincronizări" cu ceea ce putem numi — după Lovinescu — „spiritul veacului".** De fiecare dată constatăm însă, cu aceeaşi forţă constrîngătoare, o realitate : ceea ce **decide** rezultatele nu este modelul exterior, influenţa externă, ci condiţiile istorice româneşti, capacitatea personală caracterul oamenilor şi **antecedentele istorico-culturale locale**, toate ţinînd, deci, de realitatea românească, de ceea ce numim de obicei **factorul intern.** De fiecare dată cei ce descoperă, aleg şi decid sînt oamenii pămîntului. Mişcarea se desfăşoară în sensul imprimat de acestia, nu ne vine ca un determinism exterior ce ne **obligă** să navigăm într-o direcţie voită de altii, sau de un abstract „spirit al veacului". Cea mai bună dovadă o oferă Şcoala Ardeleană, care este rezultatul unei **replici româneşti** la un proces de desnaţionalizare prin religie. Dar încă din secolul al XVI-lea — cum a remarcat Blaga — românii făcuseră dovada că pot **întoarce în sensul dorit de ei** o presiune externă de acest gen, exercitată asupră-le : ei au respins Reforma luterană şi calvină în intenţia acesteia de a-i rupe de fraţii de peste munţi, dar au reţinut ideea limbii poporului ca limbă de cultură. La fel, Inocentiu Micu, Samuil Micu şi ceilalţi „corifei" ai Şcolii Ardelene au făcut din „uniaţie" — armă pentru ruperea românilor de fraţii lor şi desnaţionalizare treptată — o pîrghie a redeşteptării naţionale, a conştiinţei latinităţii.

Să răsturnăm această situaţie, **istoricește constatabilă**, şi avem sensul autentic lovinescian al „sincronismului".

Sincronismul este la Lovinescu **o lege universală** care face ca civilizaţiile „înaintate" să exercite asupra celor „înapoiate" o „contagiune mintală" şi să le „niveleze" după modelul lor, ca urmare a actiunii „legii imitaţiei". Toată străduinţa lui Lovinescu în cele trei volume din **Istoria civilizaţiei române moderne** este de a fundamenta **această** idee despre sincronism, pentru a dovedi apoi că evoluţia „de la formă la fond" a fost calea **normală** şi singura posibilă pentru aducerea civilizaţiei româneşti la nivelul celei occidentale. Negarea sistematică a factorului **intern**, transformat într-o materie plastică pasivă, în care se exercită lucrarea ideologiei pornite din Occident, i se pare premisa obligatorie pentru concluziile spre care se îndrepta. De aici obstinaţia cu care Lovinescu vrea să demonstreze că sîntem un popor care **„nu are o tradiţie certă în nici una din ramurile activităţii intelectuale sau sociale, necum o epocă clasică de supremă expansiune a tuturor forţelor materiale şi morale"** (**op. cit.** vol 3, p. 165—166). De aici şi afirmaţia că „popoarele înapoiate îşi determină evoluţia prin influenţa covîrşitoare şi **automatică** (subl. n.) a popoarelor cu o civilizaţie mai înaintată, în sfera de acţiune a cărora au intrat" **(Poporanism sau interdependenţă**, în „Mişcarea literară", nr. 27, 1925) sau că „Toţi istoricii care ne-au vorbit pînă azi de o „tradiţie" culturală sînt în afară de adevăr, sau **se află într-un adevăr atît de umilitor că e mai bine să-l uităm**, (subl. n.), iar nu să facem din el — precum s-a încercat iar de curînd în viaţa culturală — un stindard de luptă. Progrese evidente în viaţa politică şi socială am făcut ori de cîte ori am izbutit s-o rupem cu „trecutul strămoşesc" („Mişcarea literară" nr. 2 din 22 XI. 1924).

Nu trebuie să vedem în asemenea declaraţii, caracteristice, o lipsă de patriotism, un dispreţ programatic faţă de trecutul nostru istoric şi spiritual, ci pe de o parte, efectele unei informaţii insuficiente, pe de alta, consecinţele spiritului de sistem, care-l obliga pe Lovinescu să sacrifice evidenţa în favoarea tezei. Or, teza era aceasta (şi era evident greşită) : revoluţia română de la 1848, trecerea de la orînduirea feudală la cea capitalistă s-a făcut **prin „contagiune ideologică" şi nu ca urmare a evoluţiei economice şi social-politice** care — această evoluţie — ar fi fără; poşibilă apariţia unor oameni **predispuşi** la alaiul „contaţiuni ideologice" ! Oricît de nobile ar fi fost intenţiile lui Lovinescu — şi au fost de bună seamă — de a demonstra împotriva ideologilor reacţionare, legitimitatea revoluţiei de la 1848 şi a căii pe care s-a dezvoltat România modernă, argumentarea lui este defectuoasă şi l-a

Desene de Mihai Topa

obligat să ia în răspăr adesea (ajutat şi de marele său dar de ironist) sensibilitatea firească nu numai a celor cu un minim gînd de mîndrie naţională, dar chiar şi a celor ce ţin seama doar de **adevărata stare de lucruri**. Fragila sa înţelegere teoretică se lovea, periodic, în cuprinsul demonstraţiei, de stîncile unor contraargumente furnizate chiar de autor ! Exclusivismul polemic l-a făcut pe Lovinescu să-şi estompeze chiar partea de adevăr din concepţia lui despre sincronism, înţeles ca un fel de trombă de apă ce se înalţă într-un anumit loc şi tinde să se reverse pretutindeni, eşalonîndu-şi nivelul după principiul vaselor comunicante.

Tocmai nesăbuinţa minimalizatoare faţă de trecutul nostru istoric şi cultural, arborată pînă la zeflemeaua stilistică în **Istoria civilizaţiei române moderne** („vechea cultură româno-slavo-bizantino-turco-fanariotă", vol. III, p. 154) : tocmai fiindcă scria : „aşer să dovedesc că a fi românesc nu înseamnă a fi frumos şi că, mai mult decît atît, în cele mai multe cazuri specificitatea este o formă a primitivităţii şi a lipsei de artă". („Mişcarea literară", nr. 42—43) explică de ce, din primul moment, numerosi oameni de cultură au luat atitudine împotriva unei teorii ce, vrînd să fundamenteze o nouă epocă literară — realmente valoroasă — credea că trebuie să înceapă prin a nega, pe un ton de afişată superioritate, toată tradiţia culturală naţională.

Prima replică masivă, deşi nemărturisit ca atare, a fost cursul lui Nicolae Iorga din 1929, (recent reeditat la „Minerva" cu o postfaţă de Mihai Ungheanu). Rostul acestui curs devine clar din cuvintele : „Putem răspunde astăzi că nu a fost o singură mare mişcare intelectuală în Apus la care, aducînd şi noi o productie literară oarecare, să nu ne fi integrat, între nevoile noastre şi sub apăsarea pe care am suferit-o, şi de care trebuie să ţinem seama. **Am mers pas de pas cu dezvoltarea culturală generală a Europei"** (**Op. cit.** ed. „Minerva", p. 102). Astfel pusă problema, în locul lamentaţiilor devenite rituale (ne întîmpină şi la G. Ibrăileanu, al cărui **Spirit critic în cultura românească** debutează cu fraza : „Poporul român, atît de bine înzestrat, n-a avut norocul şi onoarea să contribuie la formarea civilizaţiei europene" ; sau la Camil Petrescu : „La elaborarea culturii universale, poporul românesc nu a luat parte pînă la începutul veacului acesta", (Universul literar, nr. 18, 20. IV. 1928) şi în locul accepţiei lovinesciene a ideii de **sincronism**, se introduce o nouă perspectivă. Ceea ce trebuie demonstrat, şi încerca să facă Iorga, era **participarea noastră la „elaborarea civilizaţiei europene".** Nu numai ca „zid de apărare în faţa năvălirilor" — cum se repeta pînă la saturaţie — ci în primul rînd **ca făuritori de valori al căror loc în „civilizaţia europeană" să nu mai poată fi negat.**

După Iorga a venit rîndul lui G. Călinescu să pună literatura română în balanţă cu literatura universală, spre a ajunge la concluzia — afirmată şi **demonstrată** de el pentru prima oară — că „avem o strălucită literatură, de multi invidiabilă". Monumentala sa **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent** poate fi privită ca o sistematică reflectare a spiritului din care reiese **Istoria civilizaţiei române moderne** şi o continuare a demonstraţiei lui N. Iorga din 1929. De fapt, este piatra de hotar spre o nouă conştiinţă despre trecutul spiritual al poporului român, la antipodul celei schitate de partizanii sincronismului înţeles ca o „legică" reflectare pasivă a curentelor de idei emanate din Occident şi receptate prin „contagiune spirituală" şi „imitaţie"

Direcţia principală urmată de cercetările ultimelor decenii a fost dominată de acelaşi spirit ce-i insuflaţise pe Iorga şi pe Călinescu : a dovedi valoarea „în absolut" — prin raportare la valorile universal-recunoscute — a culturii româneşti din toate timpurile şi a dovedi totodată că am reuşit să fim **contemporani activi ai marilor curente culturale europene**, nu numai din Occident, ci **ŞI DIN SPAŢIUL SPIRITUAL RĂSĂRITEAN**. Căci, după cel de-al doilea război mondial „civilizaţia europeană" a încetat să mai însemne exclusiv civilizaţia occidentală. „Europa" nu mai are — pentru noi — un „centru" — Occidentul, şi o „periferie" — lumea în care ne mişcăm noi, lumea supusă „legii sincronismului". Trei decenii de istorie revoluţionară a plasat poporul şi cultura română într-un alt raport istoric şi spiritual cu realitatea universală. Ne-am deprins să ne simţim parte din acel vast efort de făurire a unei noi orînduiri, unei noi culturi, în fond, unei noi umanităţi. Plasaţi astfel în epicentrul istoriei universale, ne-am obişnuit ochiul să nu mai privească chiar şi spre realităţile noastre dinspre Paris, Londra ori Berlin (cum, vrînd-nevrînd, au făcut mai toţi intelectualii din trecut formaţi în centre străine), ci, dimpotrivă, să privim universul din locul unde ne aflăm pe harta geografică, istorică şi culturală a lumii. Nu e vorba să ne erijăm în „centrul lumii", dar a venit momentul să luăm cunoştinţă de nişte realităţi pe lîngă care trecuserăm cu ochii pe jumătate închişi.

florența albu

Malul celălalt

Minune, năluca !
Sunt eu cnemată,
mai cheama în vreun nor privighetoarea ?
Ce forma ia norul trecînd,
ce culoare e norul ?

Închide ochii, ascultă chemarea,
toate chemările.
Privighetori,
Vertie veriilor...

Aștept acolo unde trece podul,
unde vin drumeții de dincolo.
Plătesc vama
întoarcerii sau ducerii —
privighetoarea cheamă
pe malul celălalt.

și dincolo trecînd
auzi în urmă
chemarile, chemarea
pe malul celălalt.

Ierburi de leac

Piș-piș, umbra prin iarbă,
prin cimbrișorul, prin sunătoarea,
ierburi de leac
sfințite de moarte.

Încolo, toate sunt toropite,
livezile, viile, sălbăticiunea,
pietrele, vitele, norii,
sunetul cînd sună talanga.

Mișună numai fluturii, culegătoarele
mierei, polenului,
purtătoare orrandei ;
subțiri întruchipările amiezii
încărcate cu danii.

În urma lor
piș-piș, umbra prin iarbă,
cînd coasă,
cînd mină binevoitoare.

Femeile, apele

Femeile, apele.
Ele își sunt totdeauna aproape.
Spală rufe, țăiăsuiesc,
laie copiii
îi strigă de pe un mal pe altul,
îi cresc mari ;
între timp, malurile se schimbă,
se mută curenții,
vin apele mari, seacă rîurile,
acest fel de a îmbătrîni
al femeilor, apelor.

Ele trec împreună spre o mare necunoscută,
femei, ape curgătoare
se depărtează între maluri

și alte femei, alte ape rămîn
să bată rufele albe-ntre pietre,
să spele copiii, să țăiăsuiască,
în timp ce malurile se schimbă,
se schimbă curenții
și podurile trec de pe un mal pe altul
călători, călătoriile lumii.

Viile-n floare

Există un drum al soarelui mult,
al vîntului darnic,
al pajiștei norilor păsărilor —
totul fără măsură.

Totul, mărite ! Și viile-n floare
la vremea cînd însuși vinul
se tulbură-n butii
îndrăgostit ;
totul, mărite !
Există un drum între dealuri,
morgane unduitoare,
albastru pilpiitor
și un cuc amintindu-te ție.

Te tulburi în vasele sigure,
în formele date,
iubind în neant —
vremea vieții în floare.

veghe

În noaptea aceea, cînd s-a întors din Rimnic, M. nu a dormit acasă. S-a dus la sediu și, găsindu-l pe acolo pe Melianu i-a spus să plece. „Dați dispoziție, l-a întrebat acesta ?" „Dau". A rămas să facă el de gardă în locul lui toată noaptea. A dat drumul la radio ascultînd atent programul postului numărul 1, pînă la sfîrșit. Pe urmă a început să miște scala în toate direcțiile, schimbînd lungimile de undă fără nici un gînd. Pe la două a prins Monte-Carlo și ascultînd, dar neînțelegînd nimic, i-a părut rău că n-a învățat mai mult și mai bine franceza. Își aminti de tinerețea lui, și nu numai a lui, de zilele „pîinii", cînd o pîine costa o zi și el trebuia să se scoale dis de dimineață ca să aibă ce minca noaptea tîrziu. Avea 15 ani cînd în iarna aceea a văzut pentru prima oară ninsînd cu fulgii roșii în curtea fabricii. Atunci murise Beniamin, cum mor oamenii mici, neimportanți, fără zgomot, fără guspine și lacrimi de femeie în jur. Beniamin ar fi vrut să ajungă maistru, dar anii aceia și cei ce au urmat l-au scurtat zilele, lipsindu-l de viață. Lunea, marțea, joia, simbăta și duminica se șterseseră din calendarul lui. Pentru M., miercurile și vinerile își înmulțiseră orele, minutele, secundele și el le aduna acum ca să socotească cît a trăit și de ce. Îi părea rău că a îmbătrînit atît de repede, pentru că avea doar 51 de ani și doar el știa că trăise mai mulți fără nici o bucurie. M. stătea în fața aparatului de radio cu capul în mîini și fuma, fuma fără să știe, doar pentru că mîinile îi tremurau și-și luau singure țigările din pachet, aprinzîndu-le. Își aminti deodată de Cati, fata pe care nici nu o văzuse, era o noapte de beți, atunci cînd o auzise vorbind, și pe care poate o iubise, cum înveți cîte o fată în vis, o fată pe care nu o cunoști, dar ai văzut-o cine știe cînd trecînd pe lîngă tine. Își aminti de ea și zîmbi acelor tineri din noaptea aceea neagră de tot, cînd ninsese cu zăpadă roșie. Se ridică de pe scaun. Nu mai avea țigări. Trecu dintr-un birou într-altul adunînd mucurile din scrumiere. Își făcu țigări groase din ziar ca atunci, pe front... Și amintirile se adunau ca o apă prin zeci de canale, năvălind de peste tot, albastre, gălbene, tulburi, tăcerpsite sau albe și limpezi după timpul prin care răspunseri larg și adînc întîmplările. Scutură din cap și se duse la chiuvetă. Se spălă pe față și se ghidi trist tare și se auzi rîzînd că amintirile dorm lîna și noaptea umblă ca strigoii prin capetele pustii ale oamenilor fără somn. Deschise fereastra. Aerul rece de toamnă tîrzie îl arse dureros în ochi ca o lumină puternică, aproape albă. Se făcea dimineață, iar el, cerul se vedea ca o oglindă prin fum de țigară, alb-albastru. Îl auzi pe portar tușind în cămăruța lui și-i dădu telefon. Portarul veni repede, întinzîndu-i peste perdeaua ferestrei pachetul „Mărăști".

— Mulțumesc. Se face frumos.

— Luna are colțul... cihi... lăsat în jos... cihi... așa că vine și ploaie... cihi... spuse portarul.

— Atunci e bine.

— Asta așa e... cihi-cihi... tov. secretar... cihi... că trebe vezi... cihi... mneata și fără ploaie... cihi-cihi-cihi. M. îl asculta, dînd din cap așa cum observase că fac țăranii cînd vorbesc de timp. De cînd venise aici, în Bărăganul ăsta, și venise de șase luni, învățase să-i înțeleagă puțin. La început i-a fost mai greu, pentru că îi lipsea liniștea calculată a lor cînd vorbesc și nu se stăpînea. Lui îi plăceau căile drepte, neocolite, străzile orașului în care se născuse și trăise pînă atunci. Mintea și-o organizase la fel. Țăranilor de aici, și poate nu numai de-aici, le plăceau scurtăturile, sucelile, vorbele în doi, trei, patru cel mult, peri ; ulițele întortocheate și întunecoase pe care cuvintele lunecă încet, prudente, gata oricînd să fie oprite și ascunse după gard. Doar e mai greu să explici primele noțiuni, de ce „a" e „a" și unu și cu unu fac doi (de ce nu patru ?), decît să vorbești despre Voltaire.

Odată, „lămurind" (M. se ferea chiar și în discuțiile intime de acest cuvînt), totuși „lămurind" un țăran să intre în colectivă, a venit firește vorba de înainte. Adică, spunea țăranul, cum era înainte, era, dar muncind pămîntul luam. Boierul avea pămîntul. Era al lui. Țăranul nu era răuvoitor sau altceva, dar se îndîrjise.

— Ba nu-ți da nimic, față de ce lua el.

— Ba da.

— Ba nu.

— Ba da.

Constantin Gövenea : „Vase în port"

Și așa o oră, două, toată discuția se ducea între nu și da, fără sens, pînă cînd M. și-a adus aminte. L-a trimis pe țăran să aducă un știulete de porumb. A adus doi, să aleagă „dom'" secretar. M. a luat știuletele și l-a pus pe masă, la mijloc. Pe urmă i-a zis :

— Puneai un bob de porumb în pămînt.

— Puneam.

— Ieșea un știulete.

— Și doi ieșea.

— Unul să zicem.

— Ieșea și unul.

— Dumneata luai un bob și cel cu pămîntul restul boabelor, este ?

— Asta, zicea țăranul mirîndu-se, asta nu știu.

— Și era drept ?

— Eu n-am zis că era drept. Eu nu mă trec.

Și iar o lua de la capăt căutînd mereu și mereu argumente, tăind un măr în două ca să arate cum se împarte, spărgînd nuci ca să le arate deosebirea dintre miez și coajă și atîtea altele.

Îi spuse portarului să se ducă în cămăruță, că vede că e răcit bine. Pe urmă închise fereastra și trase perdelele. Se așeză pe scaun și așteptă să se facă dimineață. Soarele sărise pe cer ca un ban la risca, scînteind. Cînd raza de soare cea mai lungă atinse scrumiera de pe masă, M. se ridică și ceru legătura cu Bucureștii. Pînă cînd i se dădu, se plimbă nervos prin cameră, gîndindu-se la ce va spune. Telefonul sună.

— Alo ! Aveți legătura.

— Alo ! Da. Bună dimineața. Da, m-am sculat acum și trebuie să vă anunț ceva...

— Alo ! Ce-ați spus ? Se aude prost. Știți ? Ce știți ? V-a telefonat ? Nu înțeleg. Cine ? Aaa... Cireș ?... Sigur. Atunci știți, ce să mai spun. Nu m-am putut stăpîni. Cum ? Beat ?...

— ...Aaa, Cireș. Bine, aștept. Cîteva minute M. ascultă cu atenție. Bine, bine, aștept. Mulțumesc. Noroc.

Puse receptorul în furcă și izbi cu pumnul în masă. Își aprinse o țigară, a cîta ? Ridică receptorul și ceru din nou Bucureștii, un alt număr.

— Bună.

— S-a întîmplat ceva, Mihai ?

— De ce, dragă ? Ți-am spus numai bună dimineața.

— Bună, Mihai. La voi e soare ?

— Da, e soare, sînt și vrăbii, ele ciripesc, Mina.

— Și dacă e soare, Mihai, dar vrăbii... Vrei să vin la tine ?

— Nu, Mina, nu.

— Ți-e teamă că află ?

— Nu. Nu mi-e. Ai grijă de copii.

— Bine, Mihai. La revedere.

— La revedere, Mina.

M. stinse țigara în scrumieră și se gîndi la soția lui, la ce ar face ea dacă ar afla de Mina. Se hotărî să divorțeze cît mai repede, fără explicații, așa cum trebuia s-o facă la început, din primul an. Trase perdelele și în cameră izbucni o lumină albă și catifelată ca laptele. Pe poartă intră încet, claxonînd, mașina primului secretar și M. se întrebă, pentru a cîta oară pînă acum, de unde aflase atît de repede Cireș de cele întîmplate în Rimnic și de ce ?

iulian neacșu

poveste DE TOAMNĂ

Constantin Gövenea : „Portul Tulcea"

Toamnă bună ca pîinea caldă. Mirosul ei îmbie la mîncare. Sentimentul lui Leonte Gavrilescu din Măcești de Jos atinge și învăluie și mădularele și ființa din partea aceasta a satului, înșirată de-a lungul Pe lîngă în rînd spălatul dinți și rădăcinile aruncă smocuri. Și dărîmate cu sîrlogi trunchie prăfuite... Iar noi, dimpotrivă de vremelnica lumii neprevăzute, ne despărțeam din umbra pînă a smochinului miraculos. Treceam printr-o poartă din plasă de sîrmă, dînd un colț la care stăruie numai pragul dintr-o casă de nu mai este, măsuram prin cîteva sute de pași sălcîi principală a satului, ne desfrunzeam apoi de asfaltul ei cald și mută, pe străzile pustii, pășind pe un pămînt străvechi și nou totodată. Străvechi, pentru

Și iată că, la acest timp după încheierea festivalului de la Cannes am avut alte eveniri pe care publicul — evident — le-a apreciat. Filmele prezentate, pînă la premiarea lor, am putut lua cunoștință și datorită faptului că unele dintre ele au fost exportate în programul festivalului. Tinerii spectatori, studenți, elevi, doresc să vadă filme de actualitate, filme adevărate, aspecte sub semnul autenticității și verosimilității. Filme simple, care se adresează cu căldură sau critic unor, de viața lor, de preocupările lor.

Filmul „Cursa" — regia Mircea Daneliuc — a obținut **Premiul pentru cel mai bun lung-metraj** al festivalului, format prin votul autocritic de limbaj cinematografic, prin autenticitate socială, prin autenticitatea și adevărul personajelor, tipuri fermecătoare, prezentate cu accesibile în același timp. De altfel actrița **Tora Vasilescu** a obținut **Premiul de interpretare feminină** pentru rolul — principal — din acest film. **Premiul pentru cel mai interesant subiect** a fost obținut de „Zidul" — regia Constantin Vaeni, scenariul Corneliu Ciubotaru și Dumitru Carabăț — aflat la polul opus, într-un fel, simplității povestirii din „Cursa", aici este vorba de un caz-limită, autoizolarea unui tînăr comunist pentru a trăi în ilegalitate ziarul „România Liberă" — sacrificiu consimțit în numele unei cauze nobile. Însă și aici veridicitatea naște emoția, nu artificiul regizoral, autenticitatea a cucerit spectatorii, iar nu spectaculosul. **Mircea Diaconu** a însemnat în festival de două ori „Filip cel bun" : întîi, tînărul actor nu și-a desmințit talentul — a obținut **Premiul pentru cea mai bună interpretare masculină** — și, în consecință, a creat sub mîna regizorului Dan Pița, un personaj în care s-au reazăm probabil mulți tineri spectatori : cîți dintre cei care au văzut filmul nu s-au aflat o bucată în situația de a opta, împăcîndu-se cu prejudecățile familiei, cu mentalitățile învechite, cu opinia conservatoarelor ? Toate sînt autentice în filmul lui Pița, valeria de tipuri umane de vreme — sau inactie de vreme — relative și medii în care se desfășoară ; iar Filip, acestuia de bunătate și sensibilitate trăiește în fiecare din noi. Operatorii **Carmel Diaconu** și **Dumitru Cosmescu Fusu** au obținut **Premiul pentru una mai bună imagine de film** — „**De bună voie și nesilit de nimeni**" în regia Mircea Cellas Diaconu — dar nu va fi fost probabil unanimă alegerea unei singure pelicule dacă în concurs s-au aflat operatorii Florin Mihăilescu („Cursa" „Filip cel bun"), Ioan Damian („Zidul") Dinu Tănase („Întoarcerea lui Magellan") sau Călin Ghibu („Șantaj zilei"). Diferențele foarte mici de voturi demonstrează că, înaintea oricărei ierarhii, avem o școală excelentă de operatori. La fel de greu a fost de stabilit un singur cîștigător al **Premiului pentru cea mai bună muzică de film : Cornelia Tăutu** — partitura filmului „Zidul". În fine, **Cel mai bun documentar** a fost semnat de **Eugen Gheorghiu**, „**Acolo unde se naște curcubee**" — o clină de emoție „de viu", surprinsă în locuri a căror înfățișare este schimbată fundamental de tinerii constructori ai zilelor noastre.

Dorim ca palmaresul edițiilor următoare să cuprindă cît mai multe nume noi și să reflecte cel puțin același nivel calitativ ca acela demonstrat de noua generație de cineaști la acest festival.

Paul Silvestru

mihai pelin

toamnei tîrzii, fără să-și încurce stăpînii, care, dealtfel, aveau grijă să-și însemne prăsila dobitoacelor — păsările pe labă și rîmătorii la urechile blegi — cu semne moștenite din moși-strămoși și recunoscute ca atare în sat. Furtunile, cîteodată, se stîrneau din senin : o scamă de nor, abia stingherind privirea, creștea întunecat și viforos peste baltă, întocmai ca pădurea răsărită dintr-o perie aruncată de un făt-frumos peste umăr, într-o poveste de necrezut. Alteori, vînturile dinspre miază-noapte, ogîndu-se în făptura de apă risipită a bălții, împingeau valul cu putere spre sleaul îndepărtat al Dunărilului și nu o dată și Leonte Gavrilescu, și Milicu Țița, însoțiți uneori de un nea Fănică atoatestiutor, al cărui nume de familie mă îndărătnicesc să nu-l aștern printre aceste rînduri, tot ca într-o poveste de necrezut, s-au trezit cu dubele de uscat. Și cine poate uita primăverile fabuloase, statornicite în amintire de bătaia bezmetică a crapilor, de pe Cravița, de pe Florința, de pe Steanța ?...

Alături, Leonte Gavrilescu păsește cu nădejde pe acest pămînt nou, din care plugul răstoarnă, odată cu brazda, cochilii de melci și valve de scoici dintr-o vîrstă mai veche a locului. E un bărbat clădit fără zgîrcenie, e înalt, desirat și unul din ochii lui limpezi pare mult mai deschis decît celălalt asupra rînduielilor lumii, ca și cum chiar s-ar fi născut acest om ca să poată privi, ridicat în picioare pe dubă, peste trestiile de odinioară și, în același timp, să scruteze cu un spor fără seamăn zarea lor înșelătoare și tulbure. Dar trestiile de odinioară nu mai sînt, balta Nedeii și-a tras o parte din ape în Dunăre și o altă parte din ape în balta Bistretului și sute de hectare din marginea Măcești de Jos au fost, de cîțiva ani numai, împinse în calea marșului triumfal al plugului. Și pămîntul acesta, cîndva fund de baltă, rodește astăzi altceva decît papură. O realitate geografică, în aparență de necîntit, s-a dovedit a fi mai puțin implacabilă decît credeau oamenii. De fapt, oamenii înșiși, aici, la Măcești de Jos, au reinterpretat cu curaj o convenție mai veche de-a lor cu natura și au crezut de cuviință că sub soarele acestei lumi se poate trăi și altfel decît răbdător și pasiv. Și rodul opțiunii lor ferme, acum, în această toamnă de poveste, face să geamă din toate încheieturile lor hambarele mari ale satului.

Însă, ceva din rostirea domoală a lui Leonte Gavrilescu, oricum, ne reține atenția : între viața pe care a dus-o și viața pe care o duce, Leonte Gavrilescu, măcesean de vază, din tată în fiu, așează imaginea terifiantă a unei lumi lacustre rămasă nu demult pe uscat, cosmarul forfotitor al racilor și al peștilor agonizînd pe un fund de baltă de pe care s-au retras apele, declinul unei lumi rodind cu o noimă ale cărei dedesubturi scăpau înțelegerii oamenilor. O imagine terifiantă, un cosmar, un declin care s-au vrut prețul inevitabil al pătrunderii pămînturilor noi din coasta Măcești de Jos într-o nouă vîrstă, mai rodnică, mai fertilă, mai înțeleasă de oamenii care ară ogorul și-l seamănă, pentru a-l culege într-o toamnă sustrasă închietudinilor de odinioară. Pînă și faptul că lumea de altădată a bălților trece lent în legendă își are o noimă a lui, deplin explicabilă și, deci, omenească. Pentru că este cît se poate de firesc să îngropăm la rădăcina belșugului acestei toamne aroma indicibilă a unui regret. Altfel nu se poate și Leonte Gavrilescu este unul dintre oamenii care știu că altfel nu se poate... Povestea meșterului Manole, crede el laolaltă cu noi, nu se învață citind-o în manuale, ea stăruie în sîngele nostru...

teatru

„Sînziana și Pepelea"

În premieră la Teatrul de Stat din Sibiu, spectacolul „Sînziana și Pepelea" după piesa lui Vasile Alecsandri este, înainte de toate, un „spectacol de autor". În versiunea scenică a lui Sergiu Savin textul a suferit anumite modificări cu intenția de a pune în valoare nu atît valențele acestei vechi și grațioase (încă) feerii, cît mai ales o idee de spectacol. Fără a deveni de nerecunoscut, piesa lui V. Alecsandri, purgată de sugestiile și aluziile astăzi greu lizibile precum și de acele lungimi epice nesemnificative pentru gustul modern, este un instrument elastic cu ajutorul căruia regizorul Sergiu Savin mobilizează o trupă de actori puțin solicitată într-un experiment dinamic și novator. Sînt astfel introduse accente noi, dintre care unele exprimînd adecvarea la caracterul metafizic al feeriei și care, aplicate cu discernămînt, creează un continuu transfer de norme și posibilități. Un exemplu îl constituie și scena în care sora Zmeului, vrînd să-l înșele pe Pepelea, îa înfățișarea Sînzianei ; regizorul detaliază întîmplarea, repetînd același text de două ori prin intermediul adevăratei Sînziene, și o dată prin Sînziana — Muma Pădurii care reușește să fure fluierul fermecat, simpla modificare a ritmului vorbirii revelînd misterul fascinant al dedublării. În fapt, ceea ce inițiază aceste accente sînt cîteva complexe de situații care au rolul să susțină tensiunea reprezentației într-o largă gamă de potențialități, de la feerie la comedia bufă, utilizînd farsa și grotescul (frumoasa scenă a înmormîntării Zmeului care amintește de viziunile lui Boschi), rezumînd, o aplicare programatică a raportului dintre text și pretext, a jocului deci, care se refuză imobilismului schemei. Mai puțin interesant, finalul „Judecătorească" ceea ce pînă atunci fusese imprevizibil și joc, dînd senzația unui videoclip de public.

Distribuția, meritorie în general, se remarcă prin efortul ce a se integra viziunii propuse, ritmului alert care pretinde de fiecare dată o notă adecvare. Reprezentativi pentru destinul spectacolului sînt Nae Floca-Acileu în rolul lui Papură, Dan Turbatu în rolul lui Pepelea, Anca Nerulea-Maximiliana, o remarcabilă actriță întruchipînd aici Zina Codrului, Ion Boleandră în rolul Zmeului prostănac și plîngăreț, Geraldine Basarab — Sînziana. Apoi cupiurile Pîrlea—Lăcustă reprezentați de Mircea Hindoreanu și Radu Basarab, Păcală și Tîndală — Marius Frîță și Ion Ghișe. Bun, de asemenea, Nicolae Călugărița într-un rol de mică anvergură, Crivățul. Demn de semnalat nu se pare că actorii menționați precum și cei-lalți sînt o prezență permanentă în spectacol, participînd direct sau indirect la întreaga desfășurare a piesei.

În concepția lui Petru Vorcheșeru, creatorul scenografiei și al costumelor montarea capătă un plus de culoare și expresivitate. Scenograful nu se mulțumește să ofere simple caracterizări ale personajelor prin costum, el vizează să exprime situații, așa cum se întîmplă în cazul lui Păcală și Tîndală, politicienii abili de la curtea lui Papură Vodă care apar în prima parte legați printr-o fișie de material asemeni unui personaj cu două capete, pentru ca în partea a doua, cînd dispare sentimentul de siguranță care îi unea, să redevină autonomi.

La a treizecea aniversare de la inaugurarea sa, Teatrul din Sibiu prezintă o bună carte de vizită.

Valentin Dumitrescu

film

Filmul pentru tineret

„Hindenburg"

Contele von Zeppelin nu intenționase ca dirijabilul construit de el să devină asa cum era considerat în Germania și în întreaga lume, „simbolul puterii naziste". Dar Gestapoul și Hitler au făcut din acest mijloc de transport, care a concurat în acea vreme vasul Titanic, un mijloc de propagandă politică. Ceea ce Hitler tinea să demonstreze — că în Germania nu există opoziție politică, nu există Rezistență sau atitudine potrivnică dictaturii sale — a fost infirmat prin presupusul act de sabotaj ce a dus la distrugerea dirijabilului Hindenburg în urma obișnuitei sale curse de transport de pasageri, Berlin-Lakehurst. Traversarea oceanului pericolele unei călătorii agitate și încărcate de tensiune, atmosfera de suspense în care se urmăresc gesturile fiecărui pasager și în care fiecare pasager este un suspect au mai fost speculate de film. Cazul tragic al ultimei călătorii întreprinse de dirijabilul Hindenburg a fost punctul de plecare al filmului **Hindenburg** realizat de regizorul american Robert Wise.

Doamna Rauch din statul Milwaukee are viziuni așa că face pronosticuri exacte : „Bette Davis va fuca în filmul X, lordul Y nu se va căsători cu doamna Z", etc. Printre viziuni o are și pe aceea a distrugerii dirijabilului. Posedată de pretențiile ei profetice anunță și reușește să alerteze ambasada Germaniei, apoi întregul guvern. De la o scrisoare aparent neînsemnată — scrisoarea unei nebune — începe acțiunea filmului. Căpitanul Franz Ritter (impecabilul actor, atît de bine cunoscut nouă George C. Scott) un om cu experiență și de o indiscutabilă onestitate, capătă sarcina de a asigura securitatea zborului amenințat de profeție. Dar încrederea ce i se acordă e dublată de prezența unui reprezentant al Gestapoului în cabină. Depistarea eventualului sabotor susține întregul film. Scenele se succed urmărind pasagerii relațiile convenționale, de situație, dintre ei, micile lor interese personale, sporind tensiunea pas după pas. Boerth, pilot de zbor, tînăr hitlerist care se ocupase cu conducerea organizației „Tînărul hitlerist" e bănuit, apoi demascat de Ritter. În acest moment acțiunea se răstoarnă. Sabotorul cere ajutorul celui ce asigura securitatea zborului, căci amîndoi erau împotriva puterii naziste, împotriva Gestapoului și a drumului singeros pe care apucase Germania. Mici incidente complică desfășurarea filmului neîmbogățind cu nimic ideea centrală. Profetia nebunei din Milwaukee se împlinește, focul exploziei bombei strecurate în pînza „balenei zburătoare" în care Franz Ritter se simțise ca un nou Iona, mistuie vieți dar mistuie și pretenția de „simbol al hitlerismului".

Între informația exactă și ficțiune, filmul lui Wise păstrează atenția și curiozitatea spectatorului, îi transmite chiar idei și probleme morale interesante dar zona în care el se desfășoară este aceea de platitudine și nimic nou. Fără prezența lui George C. Scott și a celebrei vedete Anne Bancroft filmul n-ar fi avut nici măcar personaje suficient conturate. Senzația de „informație de ziar", intenționată desigur, este prea accentuată și diminuează drama propriu-zisă.

Corina Cristea

planetă de tînăr

radu andriescu

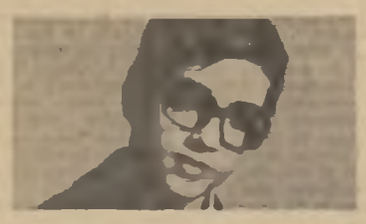

Radu Andriescu, elevul în clasa a IX-a la Liceul internat din Iaşi, deşi a mai tipărit anul acesta cîteva poezii în „Convorbiri literare", se poate considera încă un fericit debutant. La cei 15 ani, abia ieşit din crisalida aburoasă, fantastică a copilăriei, atît de fragedul poet contemplă lumea cu o gravitate interogativă neobişnuită pentru vîrsta lui, dar care este proprie naturii luminoase, universale a talentului. Radu Andriescu, oricare îţi va fi destinul literar, noi îţi urăm din această pagină să ţi-l iubeşti, căci numai astfel ţi-l vei împlini !

Dan Laurenţiu

Flamingo

Alunecînd prin nori coboară
un flamingo-aici
cu aripi lungi scăldate-n pene roz
să te ajute-n lumea lui să îţi ridici
leagănul de fier, nesigurul tău laz.

Se-nalţă leagănul lăsînd să cadă
sub furtuna lui adîncă şi lucioasă
batiste negre-n falnica grămadă
de frunze verzi, cu gura-n frigul verii scoasă.

Pe aripile păsării din cerurile-ntinse
s-a prins şi cel ce poze verzi cu degetul
arată,
şi voi cei traşi din dealurile-n
cercuri prinse,
roţi mari lăsate-n vînt, frumoase altă dată.

V-aţi prins ca pana roz
scăldată-n uscăciune
şi-aţi strîns în gheară gîtul
păsării din soare
stingînd încet firavul ei tăciune
în noaptea grea cu umbră şi răcoare.

Frumosul nimb al negrelor gîndiri
legaţi pe trupul păsării, curat dar murdar
ce zboară sus, în căutare de ieşiri
din propriu-i corp, al lumii,
ca un bătrîn alergător.

Melc sub stele

Cîntînd sub streşini uşori de ploaie
în graiul lui de melc molatec şi tăcut,
pe firele de iarbă pieptul îşi îndoaie,
loveşte-uşor cu mîna-al apei moale lut.

Pe straturi lungi de flori îşi cară
trupul umed, în noapte îmbibat,
lăsînd cărări ce vor să pară
alei lucioase pe care umbrele se-abat.

Cu mîna lungă ca un obelisc
îşi caută-n parcul risipit sub stele
un frate aruncat pe albul disc
al lunii, din gropi săpate-n
a grădinii piele.

Dar noaptea-şi lasă calul negru şi uşor
să pască-n parc sub umbre de stejari
gunoiul clipelor de soare, iar largul cor
al stelelor vibrează-n strop plaii, rari.

Iar melcul, prins în golul nepăsării,
se tîrîie spre focul soarelui, de sus,
şi cel ce arde jos din pieptul lui
în zidul zării,
pînă-n rîvnitul, galbenul apus.

Călătorie

Apa caldă cu faţa lucioasă
aruncă stîncii din abisuri scoasă
o haină verde cu dantelă albă
ce se tapeţe-ncet pe silueta-i caldă.

Încep să-not spre ea prin valuri
lăsînd în urmă triste maluri.

Ajuns aici pe vîrful rotunjit
privesc în jur oceanul liniştit.

Îmi fac din stînca de sub mine masă
şi-nghit tot ce tăcerea-mi lasă;
e muzica cea mai de preţ şi veche
de care-aveam demult atîta sete.

Cînd cerul luna a coborît
îmi foc din ape pătură uscată
şi-ndrept corabia mea de oase
prin valuri negre şi puloase.

Mă prind în dans cu blînzi delfini
şi ca un nor de aburi fini
mă-mprăştii peste tot în ape
iar miiniile în mîl le spun să sape.

La răsărit din casa mea cea nouă
privesc cum cade peste ape rouă
şi mă gîndesc la malul prăfuit
de zîmbet şi căldura părăsit.

anca nicolau

**E un vînăt de care m-apropii cu prudenţă.
Aici nu-i glas de bărbat nici de faţă-bărbată.
Aici păşeşte o fiinţă de neamul fluturilor
de primăvară. Aş putea zice.
Ci eu nu-s beţiv şi nici vîrsta să petrec
efemeride o-o
mai am.
În versurile ANCĂI NICOLAU este-o lume, să-i
zicem diafană. Să-i zicem aburoasă.
Dar mai drept să-i zicem Lume în moldoveneşte :
Metaforică, Blafină.
Şi prin care se văd străveziî turnurile bărbăteşti,
luxu lucidizare.
Cu toate zărtie ea prisir-o ploaă de apă
caldă şi
clară.
Să fie Apa-Caldă — Apa-Clară a soţiei a
Lumii ? E a omului, şi cînd fiinţeşte o durme.
I se poate cunoaşte o viaţă de om ?
Dacă Arela sau Aneea lucrp să se sacrifice zi de
zi.
ANCA NICOLAU s-[illegible]**

Ion Gheorghe

Fereastra patriei

La marginea gîndului
Înfloresc trandafirii
Cuprinşi de albastra taină
Rămîn aici neclintiţi
Au venit vînturi şi ploi
Amăgitoare raze şi umbrele stelare

Desene de Mihai Topa

Dar ei veghează la marginea gîndului
În fereastra cu ghirlande mari
De fragede visuri

Dar ei veghează la marginea gîndului

✡ ✡ ✡

Vezi pridvorul acesta
pe care se lasă în fiecare toamnă
vîţa de vie sub povara ciorchinilor,

Vezi pădurile acestea
care ţin în leagăn de doină
toate ciocîrliile cerului,

Vezi cărările acestea
pe care lumina soarelui cade dreaptă
şi livezile şi lanurile şi oraşele
şi oamenii aceştia minunaţi îi vezi ?

Aici aripile sufletului meu bat libere.

✡ ✡ ✡

În iernile cînd ţăranii au dorul
Visează cu ochii deschişi întinderea albă
Ce ţine în linişti seminţe şi rod
Perpetua trecere în anotimpuri

Vin zile şi nopţi de veghe, de taină
Broaţe puternice ţesesc peste-un timp
Ce chemă din zori amiezile lungi
Tihna blîndă a focului crud

În iernile, cînd ţăranii au dorul
Frămîntă-şi oaiecă spor peste gînduri
Şi-aşteaptă în prag zorii de primăvară
Cînd pămîntul şi-ncepe firescul ritual contact

Întinderea albă sporeşte lumina
Se-nalţă din aburi florii de sarbă
Pămîntul se-ncinge în brîu de cărbune
În ochiul de rouă se văd ca-n oracole
semne ascunse

În strigăt de muguri
În murmur de roiuri
Se-ngină peisajele roşii cu albe
De-atîta lumină şi farmec pămîntul
În hora de vaze porneşte în cîntec.

silvia cerbu

Tînăra debutantă Silvia Cerbu (pe care mi-a recomandat-o călduros poeta Ileana Mălăncioiu) se află la primele ei versuri. Ele sînt ori foarte reuşite, scrise dintr-un foc, dintr-o răsuflare, ori stîngace, anoeme. Împărţirea aceă nu acreage atenţia asupra unei încă fragile conştiinţe artistice. În ceea ce are ea însă mai bun, aceste unde intuiţia funcţionează fără greş, Silvia Cerbu se arată a fi o poetă sinceră, expresivă, originală. Ingenuitatea („Mi-este teamă şi dor de-o mînzare") se condensează, într-un aer mai aspru, devenind mai profundă („Fereastrele mişunau prin odaie a floare" şi, mai ales..., „arde primăvara / şi-l cred străjeri"). Se simte sufletul puternic şi adevăratei poezii. Pe care, cred, Silvia Cerbu o va scrie.

Grigore Hagiu

De suflet

Nu mai e decît seară.
Am văzut altfel ziua de ieri.
Neliniştea şi ochii.
Mîine, poate mîine, împlinind sorţii,
voi desena
surprinzătorul meu arc.
Schimbată-s-au lingă ploi, dorul de-a creşte
dorul de-a-nlări, întunericul
de dincolo de porţi,
de dincolo de speranţă, de-acolo unde nu
lipsesc cuvintele demodate, eu în locul oglinzii,
tăcînd.
Urmele lăsate de timp
pe versanţii memoriei, poartă nimb.
Aminia, suflet descarnat, arde primăvarc,
şi-i crud
oraşul.
Minunea spuzeşte gura fiecărei fîntîni.
Soare de zi cu soare.
Urmăreşte-mi Aminia drumul
prin ploaia de anotimpuri
şi iartă-mi intenţia de-a aştepta zorii.
Altfel cădeau în copilărie ploile de vară,
cele de
broaşte şi pe nimeni n-aş putea convinge
acum, că totul porneşte de la un fir de nisip.

De

Şi iată de ce ne sortim unii altora
chinul de a fi
nefericiţi.
Altădată puteam sparge oglinda
numai cu privirea.
ori la palmă puteam ascunde chinul
unei lumi.
Vindecată de doruri, de spusele inimii, la
ce-mi serveşte limpezimea dintre ieri şi azi.
Arde împrejurul nopţii o super-novă.
Mă bucur ?
Nici luîndu-mă mie nu pot fi pedepsită.
Eroarea poate fi un bun comun, nicidecum
o premiză
a salvării.
Dînd sufletului o scînteie vom fi în stare să
n-o mutilăm ?

✡ ✡ ✡

Întoarce-te la sapa de lemn a iubirii
S-a limpezit pămîntul parc-ar fi o lumină
Toarce singurătecă pe vetre luna
Doar noi clătinîndu-ne

Îmbrăţişaţi în pustie nu ne mai vrem temple
Ce ca ce ne punem la încercare puterile
Doar ochii tăi mă-ntîmpină cu seară.
Dorm ?

Ies din fîntîni cu izvoare pe suflet
Mă-este teamă şi dor de-o minune
Vreme de-o iubire aşteptîndu-te
Toamna mea, unde eşti ?

✡ ✡ ✡

Din somnul tău m-am trezit singură
Stăpînă
Vorbind oiunea desore primejdie
Nemaiştiindu-te decît
Iubitul oarecare
Legaţi prin daruri
paznic fugind între uitare şi noi.

Din somnul tău m-am trezit singură
Stăpînă
Ferestrele mişunau prin odaie a floare
Încă mă mai rugam să nu vină ceaţa
Să te mai pot alege odată
Arătînd tuturor dragelor mele lucruri
Cum se termină somnul.

✡ ✡ ✡

Te plîngi de umbră
Ca şi cum m-ai fi dus la izvoare
Şi m-ar fi stins
Umbli însoţitor de lumină
Pregătindu-mi tristeţe
Privindu-mă doar în apropierea fructelor
Şi-a toamnei
închis în ger.
Cu zăpezi torturate pe buze
Întemeietor al sufletului
Curgînd spre iubire.

marius petrescu

O poezie evident livrească scrie deocamdată Marius Petrescu, spirit cultivat, ispitit de plinătatea unor rostiri româneşti ale străvechimii. Cînd ritualul somnolent al cuvintelor va fi violentat de trăiri existenţiale profunde, tînărul poet va deveni, sîntem siguri, un autor remarcabil.

Cezar Ivănescu

Ştefan Vodă în Valea Plîngerii

**— baladă —
1476...**

Ţară,
mîndru luminînd,
brazdă
ţi-a fost răstignită,
şi poarta
culcată-n drum,
şi fîntîna
risipită... !
În lumini
mîndrită, Ţară,
cine-ţi paşte
ghinda nouă
cine-ţi suflă-n
candelă
şi-ţi bea
nenuntita rouă... ?
Ţară,
luminare mîndră,
heruvimi
am descîntit
să-ţi aline
tihna toarsă
şi hotarul
siluit !
Însmeritu-m-am
în glas cu ei
dupre zarea
cea sfîntată,
plîns-am toţi
la răsărit
ca rana
să-ţi fie luată !
De din lavre
să se-audă
oasele
de voievozi
cum prin mizga
necredinţei
osîndescu-l
pe lrozi !
O răscruce
de rairi
m-a înconvoiat
pe brazdă
şi cămaşa
de pe mine
a-nceput,
şiroi, să ardă,
Orbind
de străluminare
luminam cu
fruntea-n beznă,
peste ape
mă-ntorceam,
sortit
cu aripi la gleznă...
Am păşit
din tîndă-n tîndă
în suflet
s-anin răbdarea,
să strig pacea
pe la porţi,
să zidesc
încredinţarea.
„Ţara
nu se va sfîrşi !
Tăinuită
fie ţara !" —
legiuiam
peste păduri,
aducînd
cu mine ploaia,
„Pe măsura
-ndurerării
împărţită
doina fie,
darul
şi smerenia noastră
nu-şi găsesc
vad în urgie !
Ascuţit
să fie plugul,
iar securea
nerăbdîndă,
coasa, furca
şi taparul
să se-adune
strîns la pîndă !
Dau de ştire —
astăzi — vouă,
că sîntem
de viţă sfîntă,
iar cînd zic
„român de viţă"
calea nu-i
nicicînd prea strîmtă !
Tihna noastră
se-nsoţeşte
cu furtuna
şi cu focul !
Noi cînd spunem
„Tatăl nostru"
rostim : „graiul,
casa, locul" !
Sarea noastră
e mai dulce,
iar fîntîna
mai adîncă,
sfîntim piinea
pe din trei
căci arăm
aceeaşi luncă !
Pace vouă —
zic atunce —
în sîlinţă
şi răbdare ;
candela
să nu sleiască
cît sînt încă
nori pe zare !

Însumi,
bucăţi vechi
de ţară
strîns-am
în traista puţină,
căci de-a fi
să hămesiţi
vă dau eu —
ca să vă ţină !..."

1 OCTOMBRIE 1977

radio

Lucia Sturdza Bulandra

A vorbi despre o personalitate puternică în termeni excentionali, pare un lucru la îndemînă. Dar, aşa cum poate nimeni nu se aşteaptă, aici începe greul.

Luciei Sturdza Bulandra i-a fost sortit să fie iniţiatoare, conducătoare, actriţă, regizoare, într-un cuvînt, o proeminentă personalitate. Spun „i-a fost sortit", fiindcă, după mărturiile prorrii, nici nu s-a gîndit vreodată să devină actriţă. Urmînd Facultatea de Litere devine profesoară şi după ce văzuse numai două piese de teatru pînă la acea vîrstă, brusc se hotărăşte să dea examen la conservator. La debutul pe scenă „eram nulă ca actriţă" — mărturiseşte spre stupoarea noastră. De asemenea, străină de mediul actoricesc. Se părea că mina oarbă a destinului a împins-o pur şi simplu în lumea artei ne această „domnişoară de familie bună" căreia, bunica, în seara premierei îi trimitea o telegramă prin care-i interzicea să poarte numele tatălui său pe scenă. Debutanta are o dictiune submediocră, e stîngace şi rătăcită pe scenă — după propriile mărturii. Care este atunci misterul care a făcut din această domnişoară cuminte o covîrşitoare actriţă, iniţiatoare a unei întregi mişcări teatrale ? Ce duh a animat-o încît, într-o bună zi, generaţii întregi s-au trezit în faţa unui adevărat fenomen teatral ? Harul desigur, dar mai ales voinţa, uluitoarea voinţă şi spiritul de independenţă a unei fiinţe care, în epoca în care meseria de actriţă era o ruşine, pur şi simplu fuge de acasă luîndu-şi propriul destin în mîini. Elevă a Aristizzei Romanescu, emoţionată de marii actori ai vremii, de felul în care îşi trăiau pe scenă propria viaţă, Lucia Sturdza Bulandra ajunge să joace printre primele roluri Doamna Clara din Piesa „Vlaicu Vodă" de Al. Davila. În 1909 intră la Compania „Davila" unde interpretează o serie de roluri de facturi diferite, printre care în „Cidul", de Corneille, „Sotul ideal", de Oscar Wilde, şi altele.

În 1914 va interpreta rolul Anei Karenina alături de Ion Manolescu şi toi aici joacă în „Strigoii" de Ibsen, „Hamlet" de Shakespeare. Zeci şi zeci de roluri, toate deosebit de diferite, dar iucate cu aceeaşi magistrală interpretare. Joacă în „Revizorul" de Gogol, „Don Carlos" de Schiller, „Livada cu vişini" de A. P. Cehov.

În 1929 joacă în „Gaitele" de Al. Kiritescu, iar mai tîrziu în „Pădurea" de A. N. Ostrovski şi „Vasa Jeleznova" de Gorki.

Desigur, lungul şir de roluri interpretate nu se opreşte aci. Lăudabilă iniţiativa radioului de a evoca figura uriaşei personalităţi care a fost Lucia Sturdza Bulandra. Dar de ce asa de puţine piese în reluare în care marea actriţă a interpretat roluri de neuitat ?

Alături de Lucia Sturdza Bulandra i-am ascultat pe Maria Filotti, Ion Manolescu, Niki Atanasiu, precum şi pe cei ce atît de curînd a plecat dintre noi, Emil Botta.

Aşteptăm să-i mai ascultăm glasul cu inflexiuni metalice cît şi catifelate, glasul acelela ce părea mereu cu sufletul la gură, că se grăbeşte să nu piardă nimic, să nu nedreptătească nimic din ceea ce aparţine Frumuseţii.

Ioana Diaconescu

televiziune

tv

Ambiţii noi

● De cîtva timp s-a accentuat prezenţa pe micul ecran a formaţiilor artistice de amatori premiaţi la prima ediţie a festivalului „Cîntarea României". Corurile, formaţiile de dansuri, brigăzile artistice de agitaţie, care s-au bucurat de curînd de aprecierile juriilor şi ale spectatorilor din sălile festivalului, au astfel un bun prilej de a evolua, prin intermediul televiziunii, în faţa milioanelor de telespectatori, ceea ce le asigură de la bun început un succes de mare popularitate. Este de la sine înţeles că această „scenă" uriaşă impune şi obligaţii deosebite atît pentru artiştii amatori, cît şi pentru cei care îi instruiesc, ochii nenumăraţi care îi urmăresc, cît şi spaţiul îngust al ecranului de televizor sesizînd în principiu chiar şi micile inexactităţi care se pot întîmpla. De aceea, acestei iniţiative meritoase a televiziunii trebuie să i se răspundă printr-o exigenţă artistică sporită, demnă de acest imens amfiteatru în care sînt aşteptaţi să apară cei mai talentaţi artişti amatori. Artişti care, odată descoperiţi şi confirmaţi într-un asemenea cadru, pot să se impună.

● „Ora tinereţului" de joi, 22 septembrie, a impresionat în primul rînd prin reportajele Ancăi Arion şi ale Venerei Ionescu. Primul — **Tinereţea unui oraş tînăr** — a prezentat cu inteligenţă şi cu culoare Motru, un oraş al minerilor în plină afirmare, în care copiii doresc, după cum ai putut vedea să se facă mineri ca şi părinţii lor. Al doilea — **Portretul unei generaţii** — i-a prilejuit autoarei romanului „Vecinii de baracă", ziaristă în 1956 la Bicaz, o frumoasă reîntîlnire cu vechi săi prieteni constructori aflaţi acum pe marele şantier al canalului Dunărea — Marea Neagră. Muncitorii ajunşi şefi de echipă, şefii de echipa ajunşi brigadieri şi brigadierii ajunşi şefi de şantiere, deşi îmbătrîniţi de trecerea anilor şi-au păstrat acelaşi entuziasm din tinereţe, entuziasm pe care, spre lauda ei, nu şi l-a pierdut nici Venera Ionescu. Mai puţin reuşită (exploatabil şi prin emoţiile „premierei" în material), transmisia alternativă de la Uzinele „23 August" şi „Vulcan" realizată de Anca Fusariu şi Ion Poo Simion, asemănătoare pe alocuri cu o şedinţă ad-hoc a secretarilor de U.T.C. din întreprinderile respective, ca şi „nauzele" muzicale. Ar mai fi de dorit ca în cadrul acestei emisiuni dedicate tineretului, varietatea subiectelor să fie mai mare, cuprinzînd mai multe categorii de tineri, inclusiv pe cei de la sate şi de pe băncile şcolii. Cu noile ambiţii ale realizatorilor se poate face şi asta.

●

● „Întîlnirea cu satira şi umorul" de simbătă în regia lui Alexandru Darian ne-a dezluziouat, deşi, ca să fim sinceri, emisiunea ca atare nu ne-a creat prea mult acum cine ştie ce iluzii. Subtilrimea textelor inspirate de vînătorii şi pescarii noştri, şabloanele în interpretare şi umorul căznit al cuvintelor strînse cu grebla ne-au făcut să ne gîndim că şi sînt şi întîlniri la care nu are nici un rost să te duci nici duminica. Dar simbăta ?

●

● Semnalăm cu satisfacţie respectarea cu sfinţenie a celor zece minute pe care seară de seară Mihaela le oferă copiilor noştri. De unde pînă de curînd nu mai era vreme nici să se sfîrşească un singur desen animat, iată că pot fi date chiar două.

Iulian Neacşu

plastică

p

Artă şi societate

Într-o masivă lucrare (Soziologie der Kunst) care la putină vreme de la apariţie s-a impus ca text principal de referinţă în studiul fenomenului artistic (o traducere excelentă în italiană datorată colegului şi amicului meu Enrico de Angelis, a fost tipărită de curînd de Einaudi), Arnold Hauser, tratînd despre arta ca produs al societăţii, se opreşte pe larg asupra valorii artei ca mijloc de propagandă. Se riscă desigur, schematizarea oricărui proces de gîndire dacă este prezentat necontextual. Un capitol despre care este vorba, el discută valoarea ideologică a artei după ce analizează elementele creaţiei artistice, adică factorii naturali, datele geografico-climatice, etnico-naţionale şi biologico-psihice, factorul generational (cu circumstantele istorico-sociale specifice), factorii culturali (poziţie socială, educaţie artistică, tradiţie, organizarea muncii artistice etc.). Importanta materialismului istoric în studiul fenomenului artistic rezidă pentru Hauser în faptul că implică o determinare. Nimic nou, deci pînă aici. Aşa cum omul devine ceea ce e îndeplinind anume sarcini sociale, tot aşa, spune Hauser, artistul devine artist doar **„întrind în relaţii întraumane"**. Şi cum orice artă îşi propune scopul de a avea o forţă evocatoare, rezultă logic că în dorinţa de a trezi în spectator sau lector emoţii sau a activa stimuli, ea trebuie să fie ceva mai mult decît o expresie a sentimentelor, o **„uimitoare imitare a realităţii sau fascinantă creaţie de cuvinte, sunete sau linii"**. O atare exigenţă el o poate îndeplini fie susţinînd în mod explicit ideile, valorile şi regulile cărora le este partizan, făcînd din ele o profesiune de credinţă publică, un manifest, fie, susţinîndu-şi discret opiniile, prezentîndu-le ca pe indicaţii generale prezentate în operă ca premize ideologice, nedezvăluite.

Se poate vorbi, după Hauser, de propagandă în artă, de teză şi tendinţă cu alte cuvinte atunci cînd orientarea politică a autorului poate fi separată de elementele estetice ale operei. În sfera continutului ideologic al operei, dimpotrivă, motivele concepţiei despre lume şi acelea care răsnund orientării politice sînt legate inseparabil cu alte componente ale operei, cu alte cuvinte vointa de a influenta realitatea exterioară — voinţă ce este de regulă identificată cu ideologia operei, se înscrie în structura estetică şi „este absorbită integral în ansamblul creaţiei artistice".

Propaganda afirmă, fără să examineze în profunzime problematica inspirată de valorile cărora li se face ecou prin intermediul ideologiei continute în operă, artistul examinează şi demonstrează validitatea unui punct de vedere asupra unui univers din care face parte şi opera sa, ca modalitate de exprimare a acestuia. O critică responsabilă trebuie să discearnă cu acuitate ideologia operei, spaima de a nu repeta eroarea sociologismului vulgar — care puncta, se ştie, doar pe aspectele ce tineau de capacitatea operei de a îndeplini o funcţie de propagandă, a deplasat interesul către factorul estetic. Este cazul să insistăm asupra factorului ideologic căci, oricum, tendintele de reînnoire artistică izvorăsc nu din constiinta atemporalităţii formelor.

Grigore Arbore

Termenii unei opoziții

Încă din titlul ultimului său volum („Eseuri asupra stării de grație"), Dan Laurențiu ne avertizează asupra obiectului și intențiilor criticii sale. Autorul este mai puțin preocupat de particularizarea unor anumite universuri lirice, cît de analizarea poeziei ca fenomen cultural de excepție, de-a lungul manifestărilor sale concrete. Este evident că Dan Laurențiu nu caută să circumscrie poezia în sine, nu aleargă după o esență himerică și intangibilă. Evoluția fiecărei personalități artistice, exemplară într-un anume sens, este considerată relevantă pentru felul în care, în albii diferite, suvoiul poeziei irumpe nestăvilit, croindu-și o existență proprie. Situat în interiorul acestui proces, autorul își redescoperă, cu obiectivitate însă, propriile revelații: „Cartea de față este reflexul teoretic al unui comentator care, timp de peste un deceniu, a trăit poezia — „stare de grație" a spiritului creator — nu ca pe un accident periferic sau ca pe o vacanță hebdomadară, ci ca pe propriul său argument ontologic".

Pentru Dan Laurențiu specificul poeziei române a ultimului deceniu este dat de întoarcerea ei la propriile izvoare: faptul a avut drept consecință limpezirea constiinței de sine a lirismului, eliberarea și purificarea ei de tot ce nu-i era specific.

Pornind de la acest principiu, criticul nu va uita să polemizeze cu orice intenție de alterare a poeziei prin îndepărtarea creatorului de modul său propriu de a fi. Polemica se va îndrepta nu împotriva persoanei, ci idei, concepte și eventuale (dar permise) poziții estetice. Virulent și în același timp plin de savoare, criticul atacă nu individul ci specia: „În măsura în care această lirică (actuală — n.n.) există totuși, sarcina definirii sferii a detractorilor ei, este asemănătoare cu Croce în mina dreaptă și cu Tzara în mina stîngă".

De altfel, fiecare acțiune întreprinsă de Dan Laurențiu pornește pentru diviziuni de teme de estetică generală. Autorul va face referire la aspectele fundamentale ale acestei literaturi, interesînd universul liric particular. Pornind de la această primă abordare critică, se va încerca în ultima instanță, încercînd să surprindă bătăile lor adînci.

E un eseu atras de felul în care funcționează textul ca alcătuire de cuvinte și mai ales de dimensiunea unui spațiu liric cu un sistem de imagini al său. Demersul critic vizează nu atît descoperirea unor „rețete" ale succesului poetic, cît a unor structuri. E limpede că surprinderea mecanismului poetic al creației, modului de construcție din care rezultă „poezia" ne dezvăluie „o alimentație" poetică. În această viziune pentru o întreprindere de excepție pentru o operă (sau creație) literară, fenomenul inspirație nu va „funcționa" (sau va fi) decît ca un element al ansamblului. Cînd va fi vorba de o poezie, criticul va încerca să descopere prin el atitudinea care l-a generat și universul de simboluri prin care ea s-a lăsat exprimată. Iată cum evoluează cele trei momente ale actului critic: „Poezia lui A.E. Baconsky... este supunerea monotonă a lui Narcis aplecat asupra timpului. O astfel de poziție (n.n.) contemplativă determină în mod necesar ca lucrurile trăind în regimul unei narcoze a mișcării să se autodistrugă, să se diafanizeze, să-și piardă contururile certe și să ia forma proteică a eului care le dă o nouă viață cu iluzia veșniciei".

Cu fiecare analiză, Dan Laurențiu coboară spre teritorii lirice diferite, către punctul vital din care, din întîlnirea trăirii și cuvîntului, țîșnește poezia. Aici, în această magmă în mișcare, trebuie, mai mult ca oriunde, să existe un principiu ordonator. Și criticul va răscoli adîncurile pentru a descoperi acel element dinamic, acel sîmbure ultim care însufletește lumile interioare ale poeziei. De fiecare dată el va relua termenii unei noțiuni decisive, poli ai unei tensiuni dialectice, care, prin evoluția lor, întemeiază și proliferează diverse universe lirice: „Poezia lui Ovidiu Genaru, la un pol ironică, la celălalt sentimentală..." „Această calitate a lui Mircea Ivănescu — de a-și crea spațiul liric împreunat cu umbra sa ironică...": „Universul lui Gh. Tomozei, și suav (prin fidelitatea față de lecția morală căreia i se supune) și anapoda (prin refuzul estetic al acestei legi)...", s.a.m.d.

Fraza criticului este serpuitoare, îmbogățită în creațiuni de aluviuni succesive, plină de arabescuri și volute, analoge miniaturilor medievale. Autorul pare a fi gîndit de toate cele ce se vor spune, de fluxul de idei și intuiții și nu mai are răbdarea dispunerii într-un discurs liniar-silogistic. După nasale dense, sufocate de informație, urmează eliberarea de valul de gînduri, prin citate amfore, comentate concis. Deseori, speciile critici sînt înlocuite de cele ale poeziei. Tentația sugestiei critice (realizată prin asociații culturale) se substituie unei analize conceptuale mai riguroase:

„Eliberată asadar de fantoma „poeziei cerebrale" care s-a luat cu umilință locul în banca [illegible] lirica poetei are registrul întins între [illegible] unei feline tropicale ce-și contemplă ochii somnolente și zborul unei păsări albe peste ghețurile septentrionale ale cuvîntului. Stilul are însă forța persuasiunii critice, el reușește să ne creioneze profilul unui [illegible] și ne sugereze liniile directoare ale [illegible]. Imaginea și conceptul se întrepătrund. Cheia poetică specifică a acestei cărți: „Aceste [illegible] ale apei în bătaia vîntului romantic nu contrazic întelepciunea apolinică a aceluia care poate găsi echilibrul între patimă și rațiune...". Chiar mitul Dan Laurențiu se naște din întîlnirea unei formații filozofice cu o percepție poetică a lumii și culorii.

Mihai Coman

Culegeri ale cenaclurilor literare din țară

[illegible] a [illegible] în redacție mai multe culegeri literare apărute în județele Argeș, Suceava și Timiș. Subtitlu „Cîntarea României" sta în chip vădit sub semnul dinamismului spiritual al maselor ne cuprinși de entuziasm și încîntare cu prilejul [illegible] a [illegible] cărți a festivalului național omonim și culorii secvențe „Cîntarea României". Parcurgînd paginile volumelor ce ne stau la față, atenția ne este reținută în primul rînd de specificitatea fiecăr contemporană a tuturor rezultat al modului simplu, direct — izvorît din atașamentul adînc uman la realitățile vieții de azi — în care se desfășoară cîntarea poetică. Nu odată tonalitatea optimist-luminoasă a cîntecului străvechi popular capătă noi valențe pe linia conținutului tocmai datorită unor fericite incidențe cu realitatea [illegible]-umană a anilor noștri. În același timp, numeroasele tentative ale iubitorilor de literatură de a se manifesta cu producții proprii înscrise direct în sfera de influență a literaturii culte merită și ele a fi evidențiate.

Drag îmi e să spun în vers este titlul culegerii apărute sub egida Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", culegere în al cărei sumar sînt adunate poezii aparținînd poeților țărani și rapsozilor populari din amintitul județ. Iată și numele lor: Ilie Dobre, Ion Ghinescu, Vetuța Marga, Ion Stoian, Ecaterina Cojanu, Gheorghe Cioncu, Gheorghe Neagu, Constantin Pircălabu și Dumitru Enaru. Citînd, pentru exemplificare, această odă străbătută de un autentic suflu patriotic, de o adîncă iubire de țară, ne dăm numaidecît seama de resursele inepuizabile ale tradiției folclorice conservate de sensibilitatea și simțirea populară: „Pe potecile mărunte, / Printre stîncile cărunte, / Urcă fete și băieți / Să planteze brazi — puieți, / Să crească păduri bogate / Peste culmile înalte... / Căprioară, căprioară, / Bucură-te, surioară, / Că pe culme de Carpați / Vor crește codri înalți! / Cîntă și tu ciocîrlie, / Cîntec nou de bucurie / Din frumoasa Românie! / Să lăsăm urmașilor / Bogăția codrilor, / Frumusețea munților, / Podoabă nemuritoare / Pentru vremea viitoare / Pădurea e suflet viu / Ce-o păstrăm din tată-n fiu, / Rădăcina codrilor, / Legămînt spre viitor" (Ion Ghinescu, **Sus pe culme de Carpați**). La fel, fiind vorba de doina populară axată tematic pe sentimentul de dragoste, impresionează prospețimea și firescul adaptării la situații și stări de spirit prin excelență actuale: „Ialomiță, curgi la vale / Și n-ai nici-o supărare! / Dar eu ce să mă mai fac? / Că de dragoste nu scap, / C-am lăsat un puișor / În satul Bălenilor / De l-oi vedea supărat / Să-i spui că nu l-am uitat, / Și-l aștept să vină iară / Pe unde-am fost astă-vară, / La puțu' cu cinci izvoare, / La Bălenii în Lunca-Mare! / De l-oi vedea-n Lunca-Mare, / Tu să-i dai o sărutare, / Să-i dai apă de izvor, / Să-i spui cît îmi e de dor, / Să-i dai flori de busuioc, / S-aibă-n dragoste noroc, / Că prea ne-am iubit cu foc!" (Ilie Dobre. **Ialomița curgi la vale**). Tot de la Pitești am primit plachета **Cîntec cu stele**, culegere a membrilor cenaclului literar „Tudor Mușatescu" din comuna Mioarele. Dincolo de inegalitatea valorică a lucrărilor incluse în volumul respectiv — ceea ce, pînă la un punct, apare ca un fapt inevitabil, — dată fiind experiența încă redusă a autorilor, nu se poate să nu subliniem cu reală satisfacție prezența în comuna argeșeană Mioarele a unui cenaclu atît de bine organizat și cu o activitate vie.

În volumul **Poezie**, apărut la Suceava, sînt selectate lucrările a numeroși autori locali ce au participat la prima ediție a festivalului „Cîntarea României". Din multele nume înscrise în sumar, alături de acelea ale unor poeți cu o activitate anterioară (Ion Beldeanu, George Gavrileanu, Vasile Puha, Nicolae Socaliuc), ne-au reținut atenția în chip special numele poeților și rapsozilor populari Elena Blănaru, Lucreția Ruxandra și Gheorghe Sahlean. Baladele și doinele lor sînt tot atît de pline de fior liric precum acelea ale confraților lor din ținutul Argeșului. Continuînd o frumoasă tradiție (marcată de culegerile **Omagiu Republicii**, 1972, **Sirena luminii**, 1973, **Anotimpul împliniri**, 1974, **Generații**, 1976), membrii cenaclului literar „Victor Eftimiu" al Consiliului județean al sindicatelor Timiș au tipărit de curînd volumul **Poeme pentru columna patriei**. Semnatarii, numeroși, aparțin celor mai diferite profesiuni: Gheorghe Drinovan, jurist, Corina Victoria Șein, contabilă, Dumitru Alexandrescu, economist, Mariana Fluieraș, educatoare, Feliciana Ghindar, croitoreasă, Rudolf Gh. Ionescu, pensionar, Ignea Loga, operator chimist, Marin Lăuneanu, lăcătuș, Constantin Militescu, tehnician, Gheorghe Nicolovici, medic, Marius C. Nica, plutonier major, Ion Scorobete, bibliotecar etc. Avem convingerea că o mai atentă selecție a materialului, realizată, eventual și cu sprijinul Asociației Scriitorilor din Timișoara, ar fi condus la ridicarea nivelului calitativ al culegerii, în sensul diminuării numărului de poezii ce nu sînt decît banale versificări. Altminteri volumul conține nu puține poeme notabile prin tonul lor sincer și prin acuratețea expresiei.

Nicolae Sava

Tudor Vianu, conferențiar

Ce proces interior l-a decis pe Tudor Vianu să se exprime în public pare, la prima vedere, o întrebare deplasată. De vreme ce îmbrățișase de timpuriu cariera didactică, faptul că se adresa tineretului studios, de la catedră, sau auditoriului, de la tribună, confirmă o constantă. Tudor Vianu, indiferent de traiectoria ideilor sale, se situează pe poziția omului preocupat neîncetat să comunice cu lumea.

Privindu-l ca o cutie de rezonanță, toate condiționările externe explică mai bine ceea ce, de fapt, rezidă în combustia lui internă. Nevoia irepresibilă a unui punct de sprijin mai întîi. Pentru un melancolic și un singuratic, dezvoltarea — prin evaziunea din sine — a căldurii expansive. Pentru cărturarul cu spirit critic, asumarea firească a acelui rol de îndrumător pe care el însuși îl prețuise încă din tinerețe la mentorii săi Al. Macedonski, Ovid Densușianu, Vasile Pârvan, E. Lovinescu.

Propunerea ce avea să i se facă de către D. Gusti în 1921 (să activeze ca animator în dezbateri publice), cît și modul în care în corespondența sa cu G. Ibrăileanu declară că „tendința mea adîncă mă poartă către activitate, către dobîndirea unei poziții de eficacitate în gîndire și în faptă"[1]) explică alegerea sa.

Pentru a transforma tendința pomenită (atitudinea mentală) în faptă eficace, Vianu va fi avut de ales între scris, citit și vorbit. Lucrurile sînt limpezi numai aparent, interesul său mergînd inițial către gîndirea așternută pe hîrtie, mai familiară universitarului, obișnuit să convertească jocul ideilor în articole și studii.

Dar va putea cu greu admite cineva că eficacitatea era îndestulător atinsă fără suportul verificării directe, fără acel contact cu publicul, mai revelator uneori ca experiență vie, ca osmoză între educator și persoanele venite să-i culeagă vibrația.

Niciunul din colegii de generație cu care legase prietenie nu-și interzisese expunerile publice. Exceptîndu-l pe Lucian Blaga, retras și taciturn, atît Ion Marin Sadoveanu, Oscar Walter Cisek, Nicolae Bagdasar sau Al. Claudian sînt dispuși să conferențieze și fac lucrul acesta cu plăcere și îndemînare.

Am putea bănui că Vianu n-a rămas indiferent la exemplul lor, că însărcinările pe care și le luaseră atît Ion Marin Sadoveanu cît și O.W. Cisek îl stimulau. De altfel le datorează celor doi angajarea sa la finele anului 1925 (pînă la 1 octombrie 1928) ca redactor propagandist la Fundația culturală condusă de Gh. D. Mugur.

Nu vom face greșeala să credem că n-a investit în genul acesta de muncă mari energii. Tudor Vianu respingea rutina, iar pentru el a fi conferențiar, departe de a însemna un simplu divertisment, trebuie să fie răspuns aceleiași discipline de existența ce îl caracteriza. În succintul portret schițat la răspunsurile din **Lumea de mîine**, Ion Biberi[2]) notează în legătură cu acea structură complexă care i-a permis lui Tudor Vianu să profeseze în domenii paralele: „Numai ascultîndu-l vorbind pe d. Vianu într-o conferință publică, se poate apropia cineva de adevărata sa formație.

Un atare auditoriu va fi totdeauna surprins de contrastul dintre aspectul masiv și static al omului și mișcarea vorbirii, întreținînd sau dezlănțuind căldura elocinței. Nu ne aflăm, desigur, în fața unui orator. Vioiciunea ritmului este interioară, facilitatea expresiei nu ajunge niciodată la dezlănțuirea verbală care se urmărește singură, dînd impresia oratorului că vorbește automat. Oferindu-și plăcerea de a se asculta singur. Animația d[illegible]lui Vianu nu e de ordin oratoric, adică predominant verbală și retorică, e expresia unei mistuitoare pasiuni — pentru idei, este puterea lăuntrică susținînd și dezlănțuind valul emotiv..."[3])

Se va [illegible] mai ușor atunci situarea lui Vianu, ca [illegible], în prelungirea profesorului. Din prelucrarea materiei pentru cursuri extrage el substanța unor valorile temele selectate apoi, în conferințe. O ierarhie de probleme pare [illegible] de [illegible]. Oricum, posturile [illegible] ale [illegible] expunerilor între [illegible] și [illegible] didactică, îl definesc [illegible] complex pe Vianu în coordonatele sale [illegible].

Granițele între care se înscrie T. Vianu, cu neobosita, contagioasa lui sete de unitate în diversitate, sînt date de jalonarele pe care singur și le-a trasat. Conferențiarul începe de timpuriu să se pună în slujba publicului său. Debutează cu vorbitor cu o evocare despre Maurice Maeterlinck, ținută la București, la 18 decembrie 1920.

Din cine este alcătuit acest public rezultă consultînd feluritele programe pe care am avut posibilitatea să le găsesc, unele tipărite, altele multigrafiate, în totalitatea lor multe încă inedite. De pildă, în **Programul de lucrări pe anul 1924** al **Institutului Social Român** Tudor Vianu își aduce contribuția în cadrul secției pentru reforma învățămîntului. După ce S. Mehedinți tratează despre legislația școlară din 1918, iar M. Ralea rezervă atenția sa învățămîntului în Franța, la 21 februarie 1924 Tudor Vianu analizează **Reforma învățămîntului austro-german**, și tot el ia în discuție **Formele simbolice în viața universitară și solidaritatea generațiilor studențești**.

Din 1925, Vianu intensifică prezența sa la Atenee orășenești și colaborează strîns cu **Universitatea liberă**, în București, și cu **Societatea Astra** la inițiativa căreia participă la Sibiu și Dej, în 16 mai și respectiv 19 mai, evocîndu-i pe Octavian Goga și Nicolae Bălcescu.

Din activitatea desfășurată la **Universitatea liberă** am recuperat **Programul teamnei anului 1925**. La 23 noiembrie T. Vianu ia în discuție **Problema Esteticei**. În același ciclu, dar pe alte direcții ale cunoașterii, se vor pronunța succesiv I. Petrovici, C. Rădulescu-Motru și M. Ralea.

La 10 decembrie răspunde invitației Asociației titraților brăileni și se oprește la **Proza lui Eminescu**.

În **Bibliografia** pe care am întocmit-o în 1967 (în colaborare cu Ion Stoica) secțiunea rezervată semnalărilor de intervenții, comunicări și conferințe numără 132 de poziții. Pe de altă parte am mai depistat noi urme, încît nu este exagerat să afirm că Tudor Vianu a ținut peste 200 de conferințe de-a lungul și de-a latul țării. Sistematizînd ce am înregistrat în **Bibliografie** (v. pag. 358—370) se cristalizează o alternanță între evocarea literară de largă accesibilitate și critica ideilor estetice. Aceasta cel puțin pînă la sfîrșitul perioadei interbelice. În răstimpul menționat, T. Vianu ia parte la ciclurile de expuneri organizate de gruparea **Poesis**, la cele auspiciate de **Universitatea liberă**, de **Institutul Social Român** sau de Societatea culturală **Astra**.

Dintre scriitorii români, cele mai des amintite nume sînt **Eminescu** (la Brăila, 1925, la Fundația universitară, în 7 martie 1928, cînd în ciclul **Elementul universal în poezia românească** localizează **Elementul universal la Mihai Eminescu**, la Radio, la 18 iunie 1930, sub titlul **Eminescu filozof**, tot la Radio, la 14 iunie 1939, **Lirica lui**

Mihai Eminescu). După eliberare, îi mai dedică patru conferințe și lui Arghezi. Despre Arghezi în cuvîntul pentru prima dată la conferințele Teatrului Național din Craiova (stagiunea 1928—1929) și revine, la Radio, la 7 iunie 1959 și 21 mai 1960. De asemenea, la cursurile de vară de la Sinaia, din august 1960, dezvoltă prelegerea **Eminescu și Arghezi**.

Ceea ce nu a reușit decît în **Arta prozatorilor români** izbîndește Tudor Vianu în extrem de diversele referiri la scriitorii noștri de toate vîrstele și înzestrările. Dacă ar fi existat textele după care au fost rostite sau stenograma expunerilor libere, aveam azi nu doar principiul generator al unei veritabile istorii a literaturii române elaborate de Vianu, dar și istoria însăși (patrimoniul esențial) în succesivele ei sedimentări. Fără nici o îndoială, el ne dă, după N. Iorga, replica valabilă a elanului participativ cu care autorul **Oamenilor care au fost** pe-a obișnuit un lung șir de ani.

Înainte de a pune capăt acestei scurte paranteze să mai reținem că Vianu, spre deosebire de Iorga, nu era un om de luptă ci numai unul de carte. Așa se și explică preeminența temelor culturale și aproape exclusivitatea celor literare în toate comunicările orale cu care Vianu s-a împrospătat și a împrospătat epoca în idei.

Acaparat de reușitele cîtorva mari scriitori, el nu va fi, totuși, un panegirist. Despre Nietzsche (la Societatea română de filozofie) va spune că e un punct terminal, iar la Ateneul popular B. P. Hașdeu din Cîmpina va declara, în 1927, că A. I. Brătescu-Voinești statornicește exemplul monodiei narative.

Observator laborios al progreselor literaturii noastre, Vianu se dedică polarizării în jurul cîtorva mari artiști ai cîndeiului a unor raporturi menite să delimiteze perioadele de tranziție. Tipică este atenția marcată pe care i-o acordă lui Alecsandri. În cuprinzătoarea introducere la recitalul literar-muzical Mihai Eminescu din 12 martie 1961, Vianu nu trece, atras de **Măreția creației eminesciene**, peste dibuelile dar și împlinirile datorate plenar poetului **Steluței** și al **Pastelurilor**. De Alecsandri îl leagă și alte momente, conferința ținută la 27 februarie 1926, reluată apoi, în 1930, la sala Dalles. Tot așa dacă n-ar fi decît studiul **N. Iorga, prozatorul** împărtășit unei asistențe record la Universitatea liberă la 1 iulie 1929, sau conferințele consacrate lui Macedonski, I. A. Bassarabescu, Mihail Sorbul, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, între 1930 și 1955.

Dintre scriitorii străini slăbiciunile sale poartă două nume. Prima, va dura toată viața: Goethe. L-a tradus versurile și teatrul, proza și memorialistica. L-a comentat. L-a păstrat ca punct de reper. S-a ocupat oral de J. W. Goethe altfel decît s-a ocupat de Erasm sau Balzac. Adică a revenit mereu, cu stăruință periodică și pasiune. Mai întîi prin prelegeri, la Radio, unde vorbește despre **Goethe și Thomas Mann** în 1929. În 1932, în cadrul grupării **Gîndul vremii** din Iași, relevă adevărata înfățișare a lui Goethe ca un eurocean vrednic de mărețul lui destin. În **Gîndirea** dă versiunea românească poeziei **Dor** pe care o reia și în **Steaua**[4]) într-o tălmăcire neschimbată. Revine la Thomas Mann vorbind la Fundația Universitară, la 13 martie 1933 cu care prilej nu „ocolește" subiectul favorit, Mann fiind — pe undeva — un goethean stîrnit de necrutarea istoriei. Goethe reapare prin conferința **J. W. Goethe** în ciclul **Figuri dominante din literatura lumii** ținută în Aula Academiei comerciale la 6 martie 1935. Se „reîntîlnește" cu Goethe traducîndu-i și prefațîndu-i **Poezie și adevăr** în 1955.

A doua slăbiciune se numește Shakespeare. Îi închină un elogiu vibrant[5]) cu puțin înainte de moarte. Și deloc întîmplător, aproape după debut, următorul articol îl evocă sub titlul **Însemnări cu prilejul aniversării lui Shakespeare și Cervantes**[6]). De-atunci prilejurile se înmulțesc. Dă în 1920 o cronică dramatică la **Hamlet** urmată de o scurtă intervenție la Cercul Ovidiu din Constanța, pentru ca să vorbească la Ateneul brașovean în 1934 despre **Mari sonetiști**. Shakespeare fiind amintit „între modelatorii ancvoios de urmat". În fine peste timp, pentru a nu supune răbdarea cititorului la încercări prea grele, să relevăm conferința **Dramaturgia lui Shakespeare, operă a Renașterii**, ținută la Constanța în 12 decembrie 1957 și **William Shakespeare**, cuvînt omagial la Simpozionul de la Sala mică a Palatului Republicii Socialiste România, din 12 martie 1964.

Personalități **complete**, la curent cu viața de societate, însă mai ales atrași de totalitatea formelor de expresie ale spiritului omenesc, Goethe și Shakespeare continuă un fenomen stimat mult de Vianu. Ei sînt, în linia îndrumării renascentiste, etalonul lui **homo universalis**. Goethe, spre exemplu, ia parte la curentele artistice ale vremii (**Sturm und Drang**) pe care le sprijină scriind și oferind modele ce devansează secolul al XVIII-lea. Ademenitorul tablou al acestor uriași venind să întîmpine timpurile actuale, după ce au desfătat și instruit propria lor contemporaneitate, stă la originea simpatiei nutrite de marele nostru învățat pentru **îndrumători**, oameni care scriu istoria și lucrează la transformarea ei.

Remarcabilă pentru posibilitățile rafinării morale a individului rămîne și literatura lui Balzac sau Flaubert. Despre cel din urmă am dat suficiente relații în cîteva articole mai vechi. Am și publicat conferința integrată în ciclul **Vieți interioare**, organizată de gruparea **Poesis** la 1 martie 1928. Mă repet, totuși se cuvine știut faptul că Tudor Vianu a sperat să-și treacă doctoratul la Tübingen cu o teză despre Flaubert. Am explicat, altă dată, de ce n-a fost posibil. Pe Balzac, alt titan al realismului, îl agrease din adolescență. Cum va scrie mai tîrziu... el (Balzac — n.n.) a trezit în constiințele contemporanilor acea revoltă justă și salubră din care se hrănește orice voință de înnoire și eliberare"[7]). De pe această poziție de supremă recunoaștere își dă concursul la Fundația Dalles, la 30 martie 1938, alături de Serban Cioculescu (interesat de tema **Balzac și femeia**), din Mircea Eliade divulgînd **Căutarea absolutului** și de I. M. Sadoveanu cu **Fantezia la Balzac**[8]). Vianu pășește pe terenul esteticii balzaciene ca spre o aventură ideală proiectată „printre situații de fabuloase și înfricoșătoare contraste".

Concludente sînt și alte opțiuni vianești. Anume: Ibsen (**Ibsen ca filozof**, la Radio 25 aprilie 1930), Hugo von Hofmannsthal (tot conferință radiofonică), Kant, L. N. Tolstoi, F. M. Dostoievski, Cervantes, Victor Hugo ș.a.

Este practic extrem de dificil să înregistrăm toate categoriile de subiecte pe care Vianu le-a abordat în lunga-i carieră de conferențiar. Unele sînt extrem de specializate (ca **Originile iraționalismului modern**, 1934, **Natura și arta clasică**, 1938, **Aspecte ale prozei literare românești în secolul al XIX-lea**, 1962) altele dimpotrivă, tind spre audiența facilitată de intenția agreabilă și „colorată" pe care vorbitorul o revendică dintru început: **Vacanța** (1929), **Jocul buzelor. Ce este moda?** (1930), **Gulliver** (1935).

Oricît de variate (și desigur inegale) sînt și rămîn domeniile de gîndire în care s-a manifestat Tudor Vianu, regăsim în toate evoluțiile cărturarului o trăsătură comună. Crîmpeiele, datorită acesteia, se articulează temeinic și definitoriu. Domină stilul neîngrădit de exclusivisme mărunte, stilul autenticului umanist. Din acest unghi putem vorbi de un raționalism structural în al cărui cerc găsim actul de reflecție cu răsunetul său sărbătoresc în sensibilitate. Conferențiarul și-a fundat pe aceste date metodica expunerii lui, în temeiul lor a permis auditoriului să-și controleze convingerile, să le retușeze, să le limpezească.

Calda îndrumare de care m-am bucurat din partea învățatului se asociază în sufletul meu cu o amintire. Aceea a vorbitorului cu gust sigur, informație vastă, dispus să fie mai mult decît un profesor. Vezi ceva în ultimul rînd, m-a întrebat odată, după ce amfiteatrul Odobescu se golise. Nu, i-am răspuns. Păcat, a replicat Vianu, văd acolo, la capătul sălii, lîngă perete, ascultătorul ideal. Lasă urme, chiar dacă s-a dus acasă.

Apreciabil impulsul spre generoasa stimă de ceilalți, față de generația tînără, pentru toți însetații de cultură. Vianu l-a avut dintotdeauna. Ultimii ani, cînd a reprezentat țara la UNESCO sau la prestigioase reuniuni internaționale nu i-au mai lăsat răgazul să-și ordoneze toate gîndurile, toate proiectele. Dar este la fel de adevărat că dacă nu i-ar fi lipsit timpul, Tudor Vianu n-ar fi rămas dator iubirii dintîi pentru cuvînt, pentru cel imprimat și deopotrivă pentru acela mlădiat de eufonie.

H. Zalis

[illegible]

Desene de Mihai Topa

Literatura ca pledoarie în numele publicului

Urmare din pag. 1

tină. Amîndouă pot fi valabile în același timp. Oricum, dialogul reporter-pavator poate fi o mică variantă, pastișă condamnabilă doar din motive literare, la Pilnia lui Stamate. Cazul de mai sus nu este, fără îndoială singular. Îl întîlnim de multe ori, într-o formă sau alta, mai mult sau mai puțin atenuat și în presa scrisă, culturală și social-politică, în reportaje, pur și simplu reportaje, sau în cele așa-zise literare.

Majoritatea nereușitelor de acest gen (alterarea verosimilului, pitorescului contrafăcut și limbajului) ce-și au ca scuză, după părerea noastră, necunoașterea realităților sau chiar ignorarea unui aspect al ei, eludarea acelor dimensiuni care, dintr-un motiv sau altul, **nu pot încape** în imaginea elaborată de reporter sau scriitor. Am spus bine **Nu pot încape** și nu **Nu este cazul să încapă** căci, atîta timp cît realitatea este privită în întreaga sa complexitate, în devenirea sa, cea de-a doua formulă nu-și mai are rostul. O autentică pledoarie în numele publicului, al cititorilor, abia de aici poate începe, prin renunțarea la ambele formule. Or, pentru aceasta, încercarea de a da răspunsuri la întrebări inexistente în general, sau inexistente pentru cel ce scrie, cade odată cu aceste formule. Asta nu înseamnă, desigur, (o știm, o simțim cu toții) că reporterul sau scriitorul nu pot rosti adevăruri iscate din propriile sale întrebări, sau din interogații incipiente și latente existente în sinul colectivității pe care o supune atenției sale.

Toate marile reușite din beletristica ultimelor decenii sînt răspunsuri de această factură, răspunsuri la întrebări reale. Or, din nou și din nou, fiecare răspuns a cerut o evadare, sisific demers, din mareea ignorării realității imediate, a abstragerii din cotidian. Pledoaria în numele publicului cititor a cerut și cere din partea ziaristului sau artistului o definitivă statornicire în sfera realității, cunoașterea în amănunt a marilor teme ce tratează această realitate. Și, mai mult decît atît, intervenția sa permanentă, oportună, pentru continua regenerare, perfecționare a realității.

Scriitorul, reporterul, ziaristul, ca lider de opinie, ca activist în sensul cel mai nobil al cuvîntului, iată punctul din care începe nașterea unor noi valori literare, publicistice. Nu este, desigur, cea mai recentă idee și cu atît mai puțin un mod de a fi exprimată, dar ca capătă valențe în plus prin ceea ce a rostit tovarășul Nicolae Ceausescu la Consfătuirea de lucru cu cadrele și activiștii din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei.

Acele valențe care fac, care pot face din literatură o pledoarie în plus în numele publicului, intrarea în rezonanță a constiinței scriitorului, a tînărului scriitor, cu universul afectiv, ideatic al omului zilelor noastre.

[1]) **Tudor Vianu: „Corespondență", București, Editura „Minerva", 1970, p. 138.**

[2]) **Vezi, op. cit., p. 147.**

[3]) **În cartea citată I. Biberi a surprins și alte forme de manifestare a mobilității intelectuale. Nu cred că la Vianu funcționa, ca la F. Aderca, să zicem, un elan neobosit care îl proiecta, mereu înainte. Mai degrabă Vianu sedimenta în conferințe tot ce susținuse mai înainte în scris.**

[4]) **Ion Biberi: „Lungimea de mîine", București, Editura „Forum", 1946, pp. 89—90.**

[4]) **V. Gîndirea, 12, nr. 3, martie, 1932, p. 120; Steaua, 7, nr. 4, aprilie 1956, p. 66.**

[5]) **Poem, în: Secolul 20, nr. 4, 1964, pp. 4—7.**

[6]) **În: Lumina nouă, 1 nr. 6—7, aprilie—mai 1916, pp. 186—187.**

[7]) **Tudor Vianu „Balzac". În: Literatură universală și literatură națională. București, ESPLA, 1956, p. 263.**

[8]) **Întregul ciclu de prelegeri durează între 2 martie și 6 aprilie 1938.**

atelier literar
poșta redacției

R.M.I. : Un episod povestit relativ curat, dar incercarea de sondaj sufletesc nu merge prea departe, iar stilul e adesea — fără o motivare vizibilă — cam arhaizant-bisericesc.

R. BUREL : Nu sînt lucruri noi în fragmentul trimis. Fiind vorba de un roman, trebuie să vă adresați unei edituri.

M. V. : Textele au un nerv epic, dar toate alergă după senzaționalul cam forțat, cam tras de păr (mai ales „Ghioc", dar și „Nae", terminată „în coadă de pește"). A treia, inconsistentă nebuloasă. Există, însă, după toate semnele, perspective favorabile.

I. RÎMBU : „Unchiul Grazielei" are dreptate, atît în aprecierea (prezumată) a celor trimise, cît și în sfaturile oferite tinerei poete. Îi mulțumim și așteptăm vești din ce în ce mai bune (deocamdată, promisiuni mai bune se văd în „Încăpățînare", „Explorare").

MARIAN IONESCU : Ieftin delir liricoid, pe care nu vi-l puteți stăpîni nici măcar în scrisori. Un drum care nu poate duce nicăieri, ca orice lucru fără sens, fără rost, nimănui adresat, nimănui folositor, ca orice vorbire fără șir, „în dodii".

IDANAR : Multe pagini frumoase, cu un plus de siguranță, inspirație, maturitate. Ținînd seama de „calul curat" care se îndepărtează implacabil, n-ar fi oare timpul să vă apucați serios de lucru și să vă țineți de el ? (Și n-ar fi cazul să reveniți la vechiul nostru sfat și să vă alegeți o semnătură mai puțin rebarbativă, mai ușor de scris, de citit și de ținut minte ?...).

PAUL DROXA : Lucruri destul de bune, fiecare în felul lui, al doilea („Dacă mai aveți") alunecînd pe alocuri într-o șarjă cam simplistă.

L. LETCĂ : Multe lucruri adevărate, în scrisoare. Versurile par să fie în oarecare progres (mai cu seamă „Necunoscutele gări"). În rest, însă, mai rămîn destule „vorbe degeaba", umplutură seacă, confecție neinsuflețită.

DUMITRU ȘTEFĂNESCU : „Părul sfintei (?) Cosînzene" e ceva mai înfiripată (cealaltă, mai inconsistentă, improvizată, superficială), dar, cum spuneam și altădată, trebuiesc îmbunătățite mijloacele de compoziție, „tehnica" prozei, trebuie perfecționată redactarea, stilul, adesea impropriu, neglijent, nesigur. Dilema dv. e cel puțin bizară („Ce să continui ? Să scriu (...) sau să vă trimit ?"...). Păi, dacă nu scrieți, ce-o să ne trimiteți ?...

AURELIA ZIZDA : Sînt pagini curate, cuminți, versificate îngrijit și constiincios, dar rămînînd prea mult sub semnul convențiilor și inerțiilor. Ceva mai bine, în „Întîlnire în amurg".

Ioan M. Vieru, Bogdan Virginia („Narcis", „Bocet", „Un fel de baladă"), **Constantin Melinte, Iulian Filip, Melania Irena Saru, Moraru Cristian, Cora Codreanu, Ramona Castriș :** Sînt unele semne bune, merită să insistați. **Marin Ion** (ceva mai bine, în „Cintec"), **D.P. Oprescu** (ceva, în „Cai"), **Dan Stănciulescu-Naparis** (mai bine, în „Porți", „Plecînd"), **Munteanu Silvia** (pe viitor, manuscrise dactilografiate), **Botez Maria, Carmen Tania Grigore, I. Ștefan** (ceva, în „Întind mîna"), **Nestor Ioanid, Laura Mihai, Dumitru Brane, Dorina Sălăjan, Nicolae Alexandru, P. Desuboadeci** (ceva mai bine, „Pe cine să laud", „Tîrziu"), **Baucis, Ioan Moldovan, Vlad Marius, Anton Gagiu, M. Telian** (mai bine, în „Miracolul zăpezilor") : Nimic nou ! **Antin Irinela, V. Gogonea, Paul Florian, George Delazirna, Pleș Cornel Daniel, Marin Blejesky,** (ceva mai bine, în „Sărutul soarelui", dar ortografia lasă de dorit), **Ewig Rasens, Dobrin Ilie, Const. Nuță, Gh. Parciulea, V. Rugină, Ovidiu Anton, Stela F. Ionescu, Axente Ursu, Florin Antonio Buga, Silvia Costin, Gabriela Mircescu, Pavel Ionescu, Vilcu Rodica, Neagu M. Gheorghe, Gigi Aderca, Marian Raicu, Maria Ioana Milcoveanu Montrose, M. Băleescu :** Pagini de nivel modest. **M.V. Apreutese, Mariana G., Andrei Orosz, Antoana M. Alexe, V.M.N., A.D. Borcea, Breban Viorel, Costică Pădureanu, G. Anghel, Dan Florian, Camelia Neagu, Cioscă Ion, Tilvăr Nelu, Amăriuței Maria-Dorina, Marian Constantin, V.B. Bv., Bov Icu, Iosif Muntean, Raliza, Neagu Marina-Viviani, Roșca Viorel, Lupuian Paula, Teodor Pirvan, Crețu Const., Excelsior, Mariana M. (Buftea), Hristea Ion :** Nu se văd deocamdată semne de talent.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Păcatul originar", „Din nou", „Undeva, în lume", „Palme spre cer", etc., ; „Un orb", „Doamna în negru", „Iluzii", „Anunț important", etc. ; „Un timp", „Trec", „Se duc", „Joc", „Cunoaștere", „De ce ?", „Viziune" I, II, „Nu mai cred" : „O lume crescînd", „N-am știut să prad", „Oglinzi", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se restituie.

Pe frunte

Se declanșează mecanismul gîndirii,
Să umple aceste pustiuri de foi.
Să bem, să-nchinăm pentru harul trăirii
Și-al dragostei mari dintre noi amîndoi !

Seară de seară inima-mi spune :
„La noapte, poetule, ca o pecete cazi
În patul de cetini ărămit și subțire,
În leagănul cald al pădurii de brazi".

Oh, amară odihnă prin neodihnă,
Somn iepuresc peste gene apasă.
Sînt atent, în această energică luptă,
Chiar și la fîșnetul feții de masă.

Și, uite, sub bolta de crengi împletite,
O pasăre își cîntă în limba ei noracul.
Grea e durerea de a nu rămîne
Mai bun ca apa și mai sfînt ca focul !

Și toate celelalte laolaltă,
Minciuna care macină, și ura,
Și cîte palme de beton vreodată
Or să-mi acopere fierbinte gura,

Aprind în mine setea și otrava
O beau ca pe-o licoare a mîndriei,
Norai pe frunte îmi așează slava,
În patria de foc a Poeziei...

ALEXANDRU PRIBOIENI

În miez de grîu

Sînt seri
cînd cerul e atît de aproape
încît,
dacă mîna ți-ai cufunda-o blînd în grîu
și-n pumn ți-ai așeza boabele plăpînde,
umezi,
ca botul unui mînz,
norii ar veni să-ți ciugulească
din palmă desfăcută.

Poți sta atunci cu fața ușor întoarsă —
să asculți lumina cum cade de pe trupul tău
și te dezvelește ;
crește frigul în carnea ta,
ca dinții lupilor iarna,
de parcă te-ai lepăda de veșminte
și gol, de noapte te-ai lăsa cuprins,
ca de o apă, și-ai înota
mereu spre malul cel nevăzut, cel neștiut,
necunoscut ca grîul.

TRAIAN GRIGORE

Povestește acum

Căci
vine o zi
cînd nu mai știi unde cad frunzele
ți-e dor să auzi sălbatice
stoluri de rațe țipînd peste bălți
nu te înghiață mirosul de fum
ploile dau tîrcoale prin curți
culorile se deșiră
pe obraji ți se scurge țărînă
și iubirile bîjbîie legate la ochi
și nu te găsesc nicăieri.

D. BORCEA

Desene de Mihai Topa

Sporiți lumina

Să nu bocim la căpătîiul
Nopții !
Sînt de-ajuns făcliile stelelor
Ce veghează austere
În măreția lor mută...
Cu flacăra ochilor
Sporiți lumina zilei
Și bucurați-vă de soare
Ca de un nou-născut
Zîmbind
În scutecele zorilor.

VALERIU DRUMEȘ

Conac

Cal
rontăie grăunțe,
cu capitele bat
de muscă
sub roți doarme
un om
supărat de neliniște
îi pică pe frunte
grăunțe
o vrabie l se-așează ușor
pe frunte
și-i fură cu ciocul ei mic
boabele
din cînd în cînd se apără
cu mîna
apoi se ridică
și se uită-n jur la păsările
neastîmpărate,
înfige plugul în brazdă
mulțumit de odihna
cailor și de soare.

MARIN CIORANU

Sentimentul istoriei

Iată-ne foarte acoperiți
Sub boltite vremi plutitoare
Cum va fi fost străbunul
Dintîi
Risipit în glie și-n soare ?
Bulbii cei roșii
Ai vetrelor
Scutură caldă sămînța
Germinările viitoare,
Sacră,
Memoria virstelor
Se încheagă
În mereu verde
Țăria
Firului descălecător
De iarbă...

ANGELA NACHE

Frumusețe

Ce are marea
ce au pescarii
de vorbesc toată ziua
ce au daamne
de sînt așa
de frumoși
și dimineața
și noaptea
și cînd îi arde
soarele
de pomană

DAN CALIS

„Dacă n-aș picta aș muri..."

Ciucurencu este legată școala românească de pictură modernă, din rîndurile căreia s-au desprins talente care se afirmă prin valoarea picturii, prin originalitatea și factura personalității lor. Căci profesorul Ciucurencu nu a impus un „stil" de lucru, nu a impus o „rețetă", nu a făcut decît să slujească tradiția artei înaintașilor săi. „Eu — spune pictorul — i-am învățat pe elevii mei tot ceea ce am învățat la rîndul meu. Dar cel mai mult mă bucură cînd aud că foștii mei elevi, și nu numai ei, sînt nume din ce în ce mai cunoscute. Și asta și datorită faptului că noi, românii, prin tradiție, am moștenit o artă și o școală de pictură prestigioasă. În același timp, am avut și avem un public care ne impune o ținută, reușind să înțeleagă ce este plastica ; el iubește deopotrivă pictura lui Luchian, a lui Andreescu sau Pallady, precum și aceea a maeștrilor de azi. Aceștia sînt adevăratii iubitori ai artei".

Acestui public mărinimos, nerăbdător să treacă pragul unei expoziții noi, și vocației sale de artist înnăscut, pictorul Ciucurencu le-a închinat talentul, viața, arta picturii. Începută în mijlocul zugravilor tulceni încă de la vîrsta de 13 ani, printr-o muncă modestă, pilduitoare a ajuns azi să fie ridicată pe culmea recunoașterii ei, a prestigiului cîștigat cu multă trudă și uitare de sine.

Pictorul Ciucurencu afirma că-și dorește o ultimă expoziție. O ultimă, nu în sensul imediat al cuvîntului, ci mai mult, dat fiind că pentru el o expoziție înseamnă o nouă experiență în timp. Timp care nu-i mai permite „experiențe" de acest fel. „A picta, îmi spunea maestrul, nu e ușor. Îți provoacă, nu rareori, și suferință. Cînd ai ajuns să fii mai exigent ca oricînd față de ceea ce faci, munca e chinuitoare. Dar tabloul nu trebuie să fie oglinda stării de suflet, e drept însă că fața de pînză albă te poți detașa sau implica. Niciînd nu este posibil altfel, pentru că și pictura este o meserie ca oricare alta"...

Înainte de a mă despărți de pictorul Ciucurencu l-am întrebat dacă mai pictează. Răspunsul a venit dintr-o suflare, ca o rugăciune : „Dacă n-aș picta aș muri...".

Cornelia Djigola

Cînd zodia balanței își încarcă talerul echilibrîndu-l cu frunzele galben-roșcate ale toamnei ce abia a început ; cînd am trecut cu puțin peste o altă cumpănă — între noapte și zi — a echinocțiului : cînd toamna își deschide porțile și ferestrele spre oameni, vîrsta pictorului este egală cu destinul artistului, un destin pentru care Alexandru Ciucurencu continuă să ardă cu generozitate sporind frumusețea lumii cu pînzele sale inegalabile.

Pictorul s-a născut la 27 septembrie 1903, la Tulcea. Iar acum, la vîrsta senectuții, întîrzie uneori în amintiri, retrăind anii copilăriei, cei petrecuți la Paris la Academia esteticianului și profesorului său Andre Lhote, și cele aproape trei decenii dăruite școlii de pictură.

De numele și personalitatea lui Alexandru Ciucurencu este legată școala românească de pictură modernă, din rîndurile căreia s-au desprins talente care se afirmă prin valoarea picturii, prin originalitatea și factura personalității lor. Căci profesorul Ciucurencu nu a impus un „stil" de lucru, nu a impus o „rețetă", nu a făcut decît să slujească tradiția artei înaintașilor săi. „Eu — spune pictorul — i-am învățat pe elevii mei tot ceea ce am învățat la rîndul meu. Dar cel mai mult mă bucură cînd aud că foștii mei elevi, și nu numai ei, sînt nume din ce în ce mai cunoscute. Și asta și datorită faptului că noi, românii, prin tradiție, am moștenit o artă și o școală de pictură prestigioasă. În același timp, am avut și avem un public care ne impune o ținută, reușind să înțeleagă ce este plastica ; el iubește deopotrivă pictura lui Luchian, a lui Andreescu sau Pallady, precum și aceea a maeștrilor de azi. Aceștia sînt adevăratii iubitori ai artei".

Acestui public mărinimos, nerăbdător să treacă pragul unei expoziții noi, și vocației sale de artist înnăscut, pictorul Ciucurencu le-a închinat talentul, viața, arta picturii. Începută în mijlocul zugravilor tulceni încă de la vîrsta de 13 ani, printr-o muncă modestă, pilduitoare a ajuns azi să fie ridicată pe culmea recunoașterii ei, a prestigiului cîștigat cu multă trudă și uitare de sine.

Pictorul Ciucurencu afirma că-și dorește o ultimă expoziție. O ultimă, nu în sensul imediat al cuvîntului, ci mai mult, dat fiind că pentru el o expoziție înseamnă o nouă experiență în timp. Timp care nu-i mai permite „experiențe" de acest fel. „A picta, îmi spunea maestrul, nu e ușor. Îți provoacă, nu rareori, și suferință. Cînd ai ajuns să fii mai exigent ca oricînd față de ceea ce faci, munca e chinuitoare. Dar tabloul nu trebuie să fie oglinda stării de suflet, e drept însă că fața de pînză albă te poți detașa sau implica. Niciînd nu este posibil altfel, pentru că și pictura este o meserie ca oricare alta"...

Înainte de a mă despărți de pictorul Ciucurencu l-am întrebat dacă mai pictează. Răspunsul a venit dintr-o suflare, ca o rugăciune : „Dacă n-aș picta aș muri...".

Cornelia Djigola

Pagini de literatură aromână

Urmare din pag. 1

Azi, aromîna pare a fi un stadiu încremenit în timp, al românei comune, vechi, amintind bine de tot limba cronicarilor noștri de altădată, bulovănoasă și impestrițată cu multe cuvinte străine, luate din limbile dominante prin aceste locuri, ale epocii.

De fapt, aromînii nu-și zic, între ei, „aromîni", ci „rumîni". Termenul de „aromîn" este oarecum livresc și el a fost folosit de lingviști, încă din secolul trecut, fiind creat după modelul altor cuvinte din dialect, care spre deosebire de perechile lor din dacoromînă, primesc un a protetic : aros (roșu), aumbră (umbră), alumtă (luptă), alaud (laud), după care și acest „armîn", „arumîn", „aromîn" — pentru „român". Azi însă, în general, termenul a prins și e adoptat de toată lumea, de aromînii înșiși, ca și de cei care se referă la ei, ca entitate etnică a Peninsulei Balcanice.

Acolo unde trăiesc, aromînii s-au integrat popoarelor majoritare, cu ale căror interese s-au identificat, ca cetățeni loiali ai țărilor respective. Numărul lor, astăzi, se apropie de 300 000. În țară, repatriați după primul război mondial, sînt ca la 100 000, stabiliți cei mai mulți în Dobrogea.

Ne-am reamintit deci, de aromîni. Și, în numai cîțiva ani, a și apărut un număr de cărți din literatura lor. Puțin ? Nu chiar, dacă ne gîndim că după război nu s-au mai publicat decît lucrări de lingvistică, dicționare, studii semnate de oameni de știință.

Începutul îl face — în ce privește readucerea în lumină a literaturii aromîne, Editura Univers, care publică, în 1975, o **Antologie lirică aromână** (original și transpunere în limba literară). Volumul grupează scriitori din secolul trecut și din secolul nostru, printre care George Murnu, Nuși Tulliu, Marcu Beza, N. Batzaria, Leon Boga, el deschizîndu-se cu o selecție reprezentativă din poezia populară. Antologia și transpunerea au fost realizate de semnatarul rîndurilor de față, care tipărește în anul următor (1976), la Editura Ion Creangă, **Povești de la miazăzi**, în limba literară de astădată (pe motive din basme aromîne, iar recent, în 1977, **Antologie de proză aromână** (tot la Editura „Univers"). Tot în 1976 apare, la Editura Minerva, o **Antologie de poezie populară aromână**, și ea cu text paralel, datorată Chiratei Iorgoveanu-Dumitru. Culegerea, de peste 400 pagini, dă o idee convingătoare despre varietatea și frumusețea folclorului aromîn. Realizatoarea ei a selectat aici stihuri din lirica de dragoste, cîntece de înstrăinare, poezii păstorești și ale căravănarilor, cîntece haiducești și de revoltă împotriva asupritorilor, balade memorabile. Textele, transpuse fără preocuparea de a da echivalente artistice, deși acestea îi reușesc foarte des, demonstrează un univers sufletesc foarte apropiat de acela al românilor nord-dunăreni, ai acestor frați, răzleții de trunchiul comun al poporului nostru datorită împrejurărilor istorice. Iată, de pildă, cum sună un cîntec erotic, în aromînă : „Iu-ni erai, bre gionle a neu, / Iu-ni erai lai vrutlu a neu ? / Pritu girdină mi primnai. / Meare-aroși ni-adunai, / În sin la vruta-ni li bigam / Și zboari duli ni zburam". Iar în versiunea literară : „Und' erai, voinicul meu, / Und' erai, iubitul meu ? / Prin grădină mă plimbai, / Mere roșii adunai, / În sîn dragei le puneam. / Și dulci vorbe ne grălam". Vom întîlni în textele din Antologia Chiratei Iorgoveanu-Dumitru motivul mioritic — „Nachi, să nu mergi la miori". „Caprele lui Bară", „Mioara" — din care desprindem (în versiunea literară) : „-Mioara, bună mioară, / Ce rămîi de turmă-afară ? / Nu vrei apă, iarbă moale. / Ci te uiți mereu în cale... / — Ian ascultă, păcurare. / Nu pasc iarbă. / Nu beau apă. / Că dușmanii se sfădesc. / Și de tine tot vorbesc. / Că pe la apus de soare, / Mare, vor să te omoare / Că ai oi mai multe, / Mai mari și cornute. / Și miele mușate. / Toate piептănate..." Vom întîlni și motivul meșterului Manole (în minunata baladă, „Puntea din Arta"), ca și alte motive comune folclorului românesc în ansamblu.

Editura Minerva mai publică, în 1977, în versiune literară, basmele lui Pericle Papahagi, apărute în dialect în 1901, transpuse acum de Mihail Magiari. De asemenea, la Editura Muzicală a apărut, de curînd o culegere de **Folclor muzical aromîn**, cu text paralel, realizată de cunoscutul și talentatul folclorist, muzicolog și compozitor, George Marcu.

Desigur, nu sînt prea multe aceste cărți din literatura aromînilor, tipărite sau retipărite în vremea din urmă. Dar ele există — și sînt un început bun. Și mai ales ne convinge că nu i-am uitat pe aromîni. Nici nu se putea altfel astăzi, cînd cinstim tot ce este românesc.

TINERI ACTORI

Valeria Seciu

● Floare otrăvită a unei ființe și a unei distincții ambigue în serviciul unei ironii, nici acră, nici amară, fără răutate dar ucigătoare, intruchipare violentă a contrastului de a fi, de a seduce, de a se seduce : să atragă privirile, să întrerupă conversațiile, să aprindă flacăra dorinței dintr-o privire jumătate tandrețe, jumătate disperare.

Femeie vulnerabilă, instabilă, uneori crispată, cu un surîs dansant de o gentilețe agresivă, citeodată monstru al orgoliului și pudorii, străfulgerînd de tristețe și melancolie, rostind cu talent adevărul ca să poată minți. O simplă aparență. Printr-o simplă mișcare, furtunoasă, de uragan în clipa următoare devine veselă, nostimă, impetuoasă, de parcă ne-ar fi dat să trăim, printr-un montaj cinematografic sacadat, un balet sau o pantomimă a fantomelor, zbaterea inexorabilă a unei ființe ce nu se poate resemna a nu fi decît o iluzie, cu o imensă dragoste de viață care cheamă plăcerea, amorul, suferința, regretul.

Lebădă albă, lebădă neagră, sfinx al serii, șarpe de mătase, de o senzualitate pudică, mișcîndu-se ca o umbră, ca o existență dispărută dincolo de timp și de spațiu, detașîndu-se dincolo de toți și de toate, într-un ocean de tăcere care nu e altceva decît un ocean de lacrimi, neauzit, nevăzut : nu sîntem oare, dincolo de vorbele care ne îngăduie să ne liniștim și să ne dăm importanță, decît niște măscărici tragici, figuranți ai vieții și istoriei, pasageri ai mării farse ?

Ipostaze feerice de vis, întruchipări de coșmar, delir al imaginației ? Sau mai curînd crimpeie, labile, sau precise, depășind tarcul în care obișnuința îl cantonează prizonier pe un actor, imagini de zbor al rolurilor jucate, trăite sau întruchipate : cînd Cordelia lui Shakespeare se metamorfozează în Fanny a lui Shaw, cînd Albee, Sebastian sau Lope de Vega asistă aevea la o deslănțuire de ființe create de ei pentru ca să nu le semene, pentru ca să spargă tiparele strîmte ale literei și gîndului, pentru ca Valeria Seciu, rupînd tratatele de pace cu ea însăși, transformînd fiecare rol într-o crimă pasională în care asasinezi ceva din tine însuți pentru a-i dărui făpturii neîncarnate, să-și trimită semnalele sale morse în timp și spațiu, rostind un cîntec care devine pînă la urmă murmur, șoaptă ? O șoaptă stranie, suverană ?

Ion Mihăileanu

ROLURI INTERPRETATE :

Cordelia — „Regele Lear" ; **Ana** — „Valiza cu fluturi" ; **Corina** — „Jocul de-a vacanța" ; **Otilia** — „Enigma Otiliei" ; **Honey** — „Cui îi e frică de Virginia Woolf" ; **Margareth** — „Fany" ; **Mira** — „Camera de alături" ; **Nadejda Policarpovna** — „Barbarii" ; **Charlotte** — „Noile suferințe ale tînărului W" ; **Brenda** — „Ferma" ; **Lady Ann** — „Richard al III-lea".

Viața de aproape

Urmare din pag. 1

făptuim mai temeinic, mai îndrăznet, mai frumos. „A fi comunist, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta consfătuire, înseamnă a lucra mereu mai bine și mai constiincios, pentru interesele oamenilor muncii, ale întregului popor, a servi cauza partidului, a socialismului, a patriei, în orice împrejurări". Este o definiție deschisă aceasta, un mod simplu și responsabil în care fiecare trebuie să ne întrebăm și să răspundem cu conștiință, să ne definim continuu, dealtfel, și încă în chipul concret, cel mai concret cu putință, pe tărîmul mai greu de survolat, cel al faptelor, al competiției cu noi înșine, după cele mai sigure și mai revelatoare criterii de calitate. Ca mijloc activ și specific de influențare, de educare a sensibilității contemporane, la această continuă și vastă operă este chemată desigur și creația literar-artistică, este nevoie și de contribuția noastră. În perimetrul, bineînțeles, al aceleiași relații, al aceluiași amplu raport pe care-l impune și-l explică totodată viața ca stil de muncă, viața ca stil de creație. Mai ales că, în cuvîntarea sa, secretarul general al partidului s-a referit pe larg și la unele aspecte ce țin de relațiile sociale, de stări de spirit anume sau prejudecăți, unele concepții, practici și mentalități stînjenitoare, opresante la adresa cinstei și demnității sociale, a condiției de personalitate și conștiință pe care vrem să le făurim. Sînt toate acestea, ca și altele, desigur, teritoriul asupra căruia ne putem apleca.

Trăită și gîndită de aproape, viața, propria noastră viață, dobîndește astfel patosul și emblema de spirit a marii creații în care se află înșiși țara, oamenii ei. Cînd cunoaștem și sprijinim ceea ce este bun, atunci avem și puterea de a recunoaște ceea ce este în minus încă și putem privi în noi cu ceg mai mare atenție și îndreptățită silință, fără sfiala că cineva sau ceva din conștiință s-ar posomori. Automulțumirea este atrofiantă, oricum, ea nu cunoaște rang sau profesii și uniformizează absolut. Este preferabilă neodihna, neliniștea care dă rod și întărește-n vocație, te îndeamnă la efort.

sport

Comedia obiectivității de la Madrid

● Duelul psihologic a fost cîștigat formal de echipele spaniole C.F. Barcelona și Atletico Madrid care au eliminat pe **Steaua** și **Dinamo**. Dacă în cazul **Stelei** nu e nimic de zis, C.F. Barcelona fiind indiscutabil mai bună, meciul dintre **Dinamo** și **Atletico** comportă o discuție specială. După părerea noastră **Atletico** nu este o echipă mai bună decît **Dinamo**. Fotbaliștii români au primit un gol gratuit la București datorită unor neglijențe reprobabile în apărare. La Madrid tensiunea cu totul specială a meciului și-a spus cuvîntul și un apărător spaniol nesupravegheat a putut marca nestînjenit un gol foarte frumos. Asta nu înclină balanța judecății obiective către echipa madrilenă. În competiția dintre **Dinamo** și **Atletico** echipele n-au avut aceleași condiții de joc. Simplu spus, un arbitraj inadmisibil a tolerat jocul brutal al spaniolilor la București, după cum la Madrid un arbitru

cabotin a jucat comedia obiectivității urmărind însă evident numai jocul echipei noastre.

Prima lovitură de teatru a dat-o însă F.I.F.A. care l-a eliminat și pe Ion Moldovan nu numai pe Lucuță așezînd prin asta pe dinamoviști pe o treaptă de incorectitudine care se cuvenea să revină numai celor în cauză : jucătorilor madrileni. Partida a început sub semnul unei sancțiuni care a confuzionat totul : care fusese echipa recalcitrantă la București? Dinamoviștii au început jocul sub semnul unei injustiții care nu putea să nu-i afecteze. O echipă corectă poate fi jignită dacă e aliniată unei formații pentru care obstrucția și violența sînt modalități curente de joc. În plus, după felul în care am fost arbitrați încă din primele minute, se părea că echipa care produsese tristele incidente din Scoția și de la București era **Dinamo** și nu **Atletico**. Scriem toate acestea cu surpriza de a ne vedea obligați să vorbim într-o cronică sportivă de cu totul altceva decît despre sport.

Prima regulă a întrecerii sportive e asigurarea aceleiași condiții de întrecere pentru toți concurenții. Atît la București cît și la Madrid s-a jucat după două regulamente. **Dinamo** a respectat regulamentul F.I.F.A. în vigoare, iar echipa spaniolă și arbitrii, turc la București, german la Madrid, au evoluat după un alt regulament necunoscut nouă. Federația română de fotbal are datoria, după toate cele petrecute și nu numai anul acesta, să adreseze o firească întrebare F.I.F.A.-i : în competițiile europene de fotbal funcționează două relugamente de fotbal valabile fiecare din ele de la echipă la echipă ? Și dacă nu sînt, ce măsuri se iau împotriva arbitrilor care introduc aceste discriminări ?

A nu critica și contesta pe arbitri e un cuvînt de ordine al jurnaliștilor români. După aceștia un arbitru e bun cînd totul se termină cu bine. Mod cam simplist de a vedea lucrurile. Comedia jucată de arbitrul vestgerman la Madrid nu poate înșela pe nimeni. În sport nu sînt două măsuri pentru aceeași greșeală. La infracțiune egală se dă o sancțiune egală. Din momentul în care un jucător român a primit cartonașul galben, iar cei spanioli nu pentru infracțiuni identice, meciul și-a divulgat adevărata față. Scenariul, bine pus la punct în culise, începuse să funcționeze. În el intrau atît tăvălelile spectaculoase și false ale jucătorilor spanioli de la începutul meciului cît și absența inexplicabilă, la un meci de mîză mare, a reluărilor tele. A urmat un 11 m. cu totul imaginar pe care însă l-a apărat Stefan. A fost trecut imediat cu vederea un ofsaid spaniol de cîțiva metri, doar întîmplarea scutindu-i pe dinamoviști de gol. În replică la o acțiune corectă spre poarta spaniolă, românii au fost însă prompt fluierați pentru ofsaid! Grija arbitrilor vestgermani de a-i servi pe madrileni cu mingile ieșite din teren era înduioșătoare, iar severitatea celui principal față de întîrzierile noastre excesivă. Repriza a doua i-a obligat pe madrileni să revină la mijloacele specifice: un fault extrem de dur al lui Eusebio l-a anulat pînă la sfîrșitul meciului pe Dudu „ținut" și pînă atunci cu mijloace neregulamentare. N-a urmat, bineînțeles, nici un cartonaș. În aceste condiții golul spaniol era aproape inevitabil. El putea fi totuși prevenit. Mai numărăm pînă la sfîrșit cele patru lovituri de la 11 m. refuzate echipei noastre ; fault în careu asupra lui Dudu, henț voluntar în careu la 1—0, două faulturi asupra lui Sătmăreanu în careu. Arbitrul acordă doar unul scoțîndu-l în afara careului de 16 m. În acest meci, nu se poate vorbi de o întrecere sportivă adevărată și de „învinge cel mai bun". Meritoriu pentru echipa **Dinamo** e că a știut totuși să-și facă vizibilă valoarea. Din păcate nu în întregime. Rău e că a dezarmat în a doua repriză. Dacă a existat o mărturie vie și sinceră a realului raport de forțe din teren ea a fost scrisă cu litere mari pe fața antrenorului spaniol Aragon. Ceea ce ne interesează însă mai puțin.

Mascarada obiectivității de pe stadionul madrilen e mult mai importantă. Tolerînd astfel de arbitraje F.I.F.A. contribuie la degenerarea întrecerilor sportive. Lăsînd nesancționate arbitraje ca cel de la București și de la Madrid F.I.F.A. devine complice la falsificarea spiritului sportiv și a ierarhiei valorice în fotbal. F.R.F. are datoria să reacționeze față de un astfel de tratament al sportivilor români. Ea trebuie să-și clarifice situația în cadrul F.I.F.A. Sportul se face nu numai cu talent ci și cu demnitate, cu mîndrie.

Discobol

m a p a m o n d

cultura românească în lume

● **ÎN CAPITALA POLONIEI** s-a încheiat cea de a XXI-a ediție a Festivalului de muzică contemporană „Toamna varșoviană". La această prestigioasă manifestare, arta interpretativă a clarinetistului Florin Popa și a pianistului Paul Rogojină s-a bucurat de aprecierea unanimă a publicului.

● **LA FREDRIKSTAD** (Norvegia) a fost deschisă o expoziție de grafică contemporană românească. Publicul numeros prezent la vernisaj a apreciat cu căldură arta plasticienilor români, mesajul umanist al lucrărilor prezentate în expoziție.

● **LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL** de folclor de la Dijon, Ansamblul „Transilvania" al I.M.M.R. „16 Februarie" din Cluj-Napoca (laureat al Festivalului național „Cîntarea României"), împreună cu orchestra brașoveană „Briulețul" și orchestra și corul Casei pionierilor din Brașov au obținut importante distincții: „Colierul de argint" și, respectiv, „Discul de aur" al Academiei „Charles Cros" și un „Colier de argint". La același festival, Academia „Charles Cros" și Asociația „Muzica recreativă" au acordat o cupă artistului clujean Ludovic Czuli.

● **PREZENT ÎNTR-UN TURNEU** în Republica Democrată Germană, Austria și Republica Federală Germania, Ansamblul folcloric „Fir de dor" al Întreprinderii de utilaj petrolier din Târgoviște a prezentat în 12 localități, peste 25 de spectacole încununate de un real succes. Artiștii români, măiestria lor interpretativă, fiind de fiecare dată ovaționată de un numeros și călduros public.

repere

Gaspard de la Nuit

Aloysius Bertrand (1807—1841), romanticul francez căruia Baudelaire îi acordă drept un model al său, precedă pentru multă literatură un interes mai mult decît ocazional. A murit în sărăcie, dar unele pagini remarcabile într-o epistolă către prietenul cel mai apropiat, sculptorul David d'Angers, „un soi gen de preaul", mărturisește perfecțiunea pentru o structură matematică poetică, narcotizată în poezie. Cuferta obiectului romantic și pentru totdeauna, totul pare imaginea o bătaie într-un pahar cu apă în clocot, imaginea de la Hoffmann, aceea a unor **Fantezii în manieră lui Rembrandt și a lui Callot**: dacă o asemenea alegorică dragă ornamentală acestui romantic manierist este o dragoste, atît definitiv, tînărului nemulțumit al lucrat dorit să pătrundă acest misterioasă dragoste. Ce știm de fapt despre „fantezie"? Un răspuns ni-l dă chiar Gaspard de la Nuit într-o „Arta are întotdeauna două fețe asemănătoare, deoarece una de privit, pe de o parte, trebuie o asemănare cu Rembrandt și pe cealaltă cu Jacques Callot, Rembrandt este filozoful cu barbă albă care se strînge în cochilia cu de mele, se culcușă în meditație și rugăciune, închide ochii pentru a se privi, ține de vorbă cu duhurile întunecate, cuiește, tatuează, tăbăcește și mănîncă să pătrundă tainicele sălașuri ale patimi. Callot, dimpotrivă, este soldatul fanfaron și dezmățat ce se umflă în pene în piață, pun scandal în taverne, mușcă fetele de țigănci, dă pace dacă pe a sa spadă lungă și pe fluier, și-a ce altă grijă decît aceea de a-și pomădui mustața. Or, oricît ar vrea să scrutat arta sub această dublă personificare..." Acestor paradoxuri li se adaugă cea a unității prin dualitate: paradisul infernal și infernul paradisiac, aflat în simbiotică artă. Formal vorbind, o fuziune a unor acțiuni eterogene, hibride, unde intre proză parnasiană și poemul în proză, dă atenționată imaginație în stil romantic, cultivînd totodată și ambiguitatea într-un limbaj clasic pentru și artist, cînd cuiește în modul popular. Prezentă este ambivalența viziunii, cînd circumscrierea lui Irina Mavrodin în **Cuviot inutile** în ediția pomenească: „Iar mai nu de culoarea aparentă pălită este una semnificată în modul pitoresc, dar este și o lume întoarsă spre înlăuntru, a teritoriilor încă neexplorate, de somn și de vis, unde realul și fantasticul fuzionează în universul unic, esențial al poetului". Într-un atare sens Aloysius Bertrand poate fi considerat un precursor al modernilor, [illegible] intuiția lui Andre Breton, cam forțată totuși fiindcă „suprarealitatea" fantaziilor lui Gaspard de la Nuit este deloc spontană ci, mai curînd, geometric elaborată. În întregul ei opera

aceasta, interesantă mai mult prin tendințele [illegible] decît prin realizare, rămîne un bun [illegible] pentru transferul unui climat individual într-o stare de spirit colectivă.

Versiunea românească semnată de Irina Mavrodin și Pan Izverna este expresivă, atentă la [illegible] stilistice ale textului francez.

Laurențiu Ulici

revista străină

● **A APĂRUT** cel [illegible] numărul „Anul 1945" al [illegible] MAREA COALIȚIE 1941—1945 [illegible] M.A.N. din Varșovia. Autorii, [illegible] ocupă [illegible] a istoriei Marii Coaliții [illegible] în anul 1945. Apoi [illegible] pe toate fronturile, pînă [illegible] Berlin, [illegible] și capitularea [illegible] și cursul conferințelor de la Teheran, [illegible] și capitularea Japoniei. [illegible] de [illegible] hărți, [illegible] propriu și geografice.

● **EXPOZIȚIA ITINERANTĂ** de afișe prezentată la Künstlerhaus [illegible] între 5 septembrie și 1 octombrie 1972, este intitulată „Istoria Contemporană în imagini — Afișul American 1945—1972". Expoziția a fost [illegible] Washington, Londra [illegible] și [illegible] 2 octombrie publicului [illegible] și [illegible].

● **DREAM TOWNS OF EUROPE** [illegible] ale Europei) de [illegible] și [illegible] Joseph Weschsberg a apărut [illegible] la Editura G. P. Putnam's Sons de la New York. Cu farmecul și spirit reportericesc autorul evocă o serie de orașe din Europa, oprindu-se asupra decorului, surprins de originalitatea și frumusețea lor, ca în fața unor orașe de basm. Astfel, orașul [illegible] Hall din Tirol seamănă cu un decor de [illegible] medieval, montat parcă din greșeală acum [illegible] și uitat apoi acolo de oameni și [illegible]. Cu accente melancolice își plimbă amintirile prin [illegible] Avignon, Lucerna, Rothenburg ob der Tauber, Heidelberg, Verona, Delft și Bergen.

● **ASOCIAȚIA ARTIȘTILOR DIN LIVERPOOL** organizează un festival închinat diverselor aspecte ale operei lui Jean Cocteau. Vor putea fi vizionate 6 filme ale poetului, creația sa „La voix humaine" și vor fi expuse o serie de afișe și prezentări lui De Gaulle, Stravinsky, Proust, Colette și altele. Orchestra filarmonică din Liverpool va da un concert închinat marilor [illegible] ai lui Cocteau, — Stravinsky și Satie.

● **PENTRU COMEMORAREA CENTENARULUI** nașterii lui Alfred Kubin la Kunsthalle din Baden-Baden au fost expuse 90 de desene ale artistului, provenind din Viena, Linz, München prețioase și unele colecții particulare. Lucrări executate sub [illegible] scrierilor lui Schopenhauer și Nietzsche. Expoziția a fost prezentată și la Academia de Belle-Arte din München și la Viena. Cu această ocazie Muzeul provinciei Austria superioară va prezenta pînă la sfîrșitul lunii septembrie, la castelul din Linz o selecție de 119 desene, după care această nouă expoziție va poposi la Muzeul Carolino Augustum din Salzburg.

● **ORGANIZATE PENTRU A DOUĂZECEA OARA, ZILELE CULTURALE STRĂINE** de la Dortmund (R.F.G.) au fost consacrate anul acesta Republicii Socialiste România. La cele 116 manifestări — balet, teatru, teatru de marionete, muzică populară, dansuri populare, săptămînă a filmului etc. — au participat aproape 300 artiști. 15 expoziții au prilejuit o privire de ansamblu asupra istoriei și actualității românești. Un simpozion la care au luat parte cercetători români și germani, a avut ca temă „100 de ani de independență românească". În cadrul expozițiilor artiști români au prezentat sculpturi, picturi și gravuri precum și artă populară și fotografii.

● **CEA MAI INTERESANTĂ DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ** din ultimii ani din R.S. Armeană este considerată o sculptură de bronz, găsită cu prilejul unor săpături la o criptă antică din apropierea satului Lori-Berd din raionul Stepanavan, compoziție unică în felul ei, reprezentînd un grup de cerbi cu pui lor urmăriți de gheparzi, lucrată cu aproape 3 500 de ani în urma de un sculptor necunoscut. Tot cu ocazia acestor săpături s-a mai găsit și o altă sculptură din bronz, reprezentînd o scenă de vînătoare: doi osteni într-un car de luptă tras de cai, gata să ajungă din urmă o căprioară. Artistul din antichitate a înfățișat oameni și animalul foarte dinamic, în plin avînt. După presupunerile specialiștilor, această criptă adăpostește încă multe enigme și surprize.

● **LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL** al filmului de la Locarno, care anul acesta și-a celebrat cea de-a 25-a manifestare, cunoscutul premiu FIPRESCI a fost acordat filmului polonez „Madame Bovary sînt eu", realizat de regizorul Zbigniew Kaminski.

● **EDITURA LONDONEZĂ „TIME-LIFE BOOKS"** și-a propus, în cadrul colecției „Library of Art" editarea unui ciclu SEVEN CENTURIES OF WESTERN ART (Șapte secole de artă occidentală). Ciclul acoperă perioada dintre secolele 14 și 20; astfel secolele 14—16: Renașterea timpurie și înfloritoare cu marile opere ale lui Giotto, Leonardo, Michelangelo, Titian, Raphael, Dürer, Bruegel; secolele 16—18: perioada Barocă, — Rembrandt, Caravaggio, Rubens, Velasquez, Bernini, Vermeer; secolele 17—18 timpuriu, perioadele rococo, neoclasic, romantică, înglobînd revoluția americană și cea franceză, revoluția industrială, minunat reflectate în arta lui Turner, Daumier, Goya și alți [illegible]; secolele 19 — impresionismul și post-impresionismul cu Manet, Cezanne, Van Gogh, Rodin, Renoir; secolul 20 — cubismul, suprarealismul, expresionismul cu lucrările lui Picasso, Matisse, Duchamp, Dali, Pollock, Klee, într-o lume a tehnologiei moderne. Fiecare artist în parte este prezentat în cărți, gen album, cu 100 ilustrații albnegru și color, purtînd ca titlu „The World of..." și în condiții grafice excepționale.

Desene de Moris Pothișvili

lirică din r.p.chineză

CEN JI (1901 – 1972)

● Remarcabilă personalitate din viața politică și culturală a Chinei, mareșal, fost vicepremier și ministru de externe, la vîrsta de 20 de ani debutează și editează o revistă între 1910 și 1921. Studiază în Franța, coleg cu Ciu En Lai, apoi la Pekin, Academia de drept și comerț. A scris versuri, eseuri și lucrări politice. Anul acesta, în mai, i-a apărut o Culegere de poeme.

Gînduri de primăvară

Lumina primăverii alungă umbra-caldă
Și în Tai Ling pădurea respiră-n lin acord.
În viață lacrimile pe cei cinstiți nu-i scaldă,
Voința bate-n pieptul Campaniei din Nord.
În sutele de lupte-am înfrînt dușmanii. Iată
Că de trei ani de zile tot asaltăm, cazoni.
Ne-a dat întotdeauna eroi a Chinei vatră
Deci să ciocnim că praful se-alese din niponi.

1939

Poarta de piatră

Din piscul Muntelui de Piatră privirea,
peste mii de li
Alunecînd pînă la fluviu,
pe bărci ușoare-mi paposi.
Duc trenurile lungi, ori șlepuri
și pintecoasele vapoare
Pierind din golf, naian de fructe
și-aripa clipei trecătoare.

23 ianuarie 1959

La izvorul florilor

Sub caldă adiere, iată, cum se deschid
petale tandre
Curg apele sirepe-n veie și apoi
deschid frumos meandre,
Comuna-ntreagă e-o grădină cu oamenii
de soare arși
Pămînt, eroii gloriașii, din Marele și lungul marș.

29 februarie 1960

La lacul apusului

Spre crestele din Nord, urcînd
spre înălțimi, pe-un drum de peste
un ceas și jumătate. Sînt
a doua oară sus, pe creste.
Spre-apus pagodă am văzut,
Spre nord din templu se-mlădie,
Spre Sud sînt crestele din Sud
Spre răsărit numai cîmpie.
Lacul de-Apus e jos, în vad.
Și-ascuns după genunchi, spre seară,
Minunea Piscului de Jad
Și munții care-l încunjoară.
Dinspre Fintina cu Dragoni
Cotește drumul să ne-arate
Unde plantarăm flori și pomi
Pe-aceste locuri minunate.
Muncirăm zece ani la drum
Șasele noi vă-alinte plaiul
Și după zece ani, acum,
Priviți-l, printre oameni, Raiul !

27 ianuarie 1961

Peste munții Tai, în zbor

Sînt fără semeție munții Tai,
Nu ne-ngrozesc cu marea înălțime.
Cînd zbor la două mii de metrii — vai !
Și-apleacă fruntea bătrîneții line.

28 iunie 1960

Plimbare în munți

De strajă-n Futien stau munții Xu
Veghind ca piept de piatră tot Fugiou
Loviți de pumnii vijeliei, -nu
Va da un pas din calea lui eroul.

4 februarie 1961

În românește de
Al. Andrițoiu și C. Lupeanu

LIN SIUEN

Noapte cu vînt și ploaie

Cătunul dintre munți e cufundat în noapte,
vîntul și ploaia tot n-au încetat.
Cu lampionu-n mînă un unchiaș
se pierde-n ploaie înghițit de neguri.

Norocu-i trece dincolo de gleznă
cînd trece-atent agorul de orez
Să vadă dacă apa e oprită
și nicăieri nu scapă nici un strop.

Răsadurile-n rînduri verzi mlădițe
legate-s parcă de inima lui
Și deși hainele-s de ploaie ude,
răceala nu o simte, n-are cum.
Inima lui e roșu ghem de foc
și-nfruntă vîntul, asprul bici al ploii,
Cum vechiul luptător de altădată
pleca să cucerească noi victorii.

●

TSAO MAN-SI

Cîntec

Unul cîte unul trec steaguri purpurii,
sclipesc pe margini șiruri lungi de sălcii...
Aprig conduc mașina, revoluției slujind
și cîntecul meu zboară dincolo de munți de smarald.

Într-un oraș cu încărcătura bogată
am cu mine grîu auriu, bumbac și măsline.
Cînd mă întorc aduc uneltele trebuitoare
pînzeturi înflorate și saci cu îngrășăminte.

Mă dedic cu trup și suflet revoluției,
Sînt necuprinse sentimentele mele
pentru țară, pentru cei ce muncesc,
Preaplin sînt de dragoste pentru partid.

Nu-ncape-n vorbe bucuria imensă
și-atunci o încredințez cîntecului
Și-mi pare că motorul mașinii
cîntă și el odată cu mine.

În românește de
Li-Yu-giu și Florentina Vișan

Rîndunica fermecată și ceilalți

Alcătuite din doar două-trei silabe și ritmate prin scurte pauze, numele chinezești răsună melodic, transparent în vechea noastră europeneacă, asemeni notelor muzicale : fa-mi, la-si, do-solDo. Și atunci de ce, auzind cîte un nume nou, pronunțat de altfel cu claritate, simțeam mereu nevoia să fie repetat de gazde și pe urmă de noi, și din nou de gazde, ca într-un exercițiu de fonetică al pedantului profesor Higgins ? Cu toată aparența lor simplitate, numele chinezești nu se reține ușor. Le auzi într-un fel și le pronunți în cu totul alt fel, uimindu-te și uimindu-i pe cei din jur de aventura sunetelor în atît de scurtul lor parcurs dintre timpan și buze. Metamorfoza apare și mai ciudată la transcriere, pe nu mai lungul traiect dintre ideograma chinezească și literele alfabetului nostru latin.

Nu, nu tocmai bine, îți spune delicat Lu sau Cean privind cu stringere de inimă năstrușnicia pe care ți-ai înscris-o în bloc-notes. Lu și Cean au învățat românește la noi, au subtilități filologice și apetit didactic. De ce nu e bine ? zic ușor intrigat. Nu e bine fiindcă prin transcriere s-a alterat sensul cuvîntului. Și atunci cum ar fi bine ? Lu și Cean se consultă din priviri, propun cîte o variantă dar rebusul echivalenței lingvistice nu se desleagă. Și fiecare suferă ca un elev scos la tablă și rătăcit în labirintul ecuației. La sfîrșitul zilei, în loc de noapte bună, Lu sau Cean, după ce și-au consultat dicționarele alcătuite **proprio manu**, îmi destăinuie că pe o bucurie : știi, numele acela se scrie așa... În noaptea aceea dorm lin, nu mai visez nici tigri, nici dragoni, îmi visez examenul la filologie cu Iorgu Iordan, secondat de surizătorul său asistent Lu sau, parcă, Cean...

Mă sileam într-o zi să notez exact, oricum, cît mai exact cu putință, numele a trei tineri interlocutori. După surisul ofilit de pe chipul lui Cean (fiindcă și aparent monocordul suris chinezesc are o infinitate de nuanțe) am dedus că rezultatele strădaniilor mele fonetice erau deplorabile. Surisul său căpătă deodată o nuanță energică :

— Mai simplu ar fi în traducere : Rîndunica fermecată, Perla strălucitoare și Cel plin de viață.

Cei trei tineri au încuviințat zîmbind.

— Eu sînt Rîndunica fermecată, părea a zice fata cu părul tuns scurt.

— Eu sînt Perla strălucitoare, părea a zice codana.

— Iar eu sînt Cel plin de viață, părea a zice tînărul.

Văzîndu-i cum se recomandă, am avut impresia că întîlnesc personaje din străvechile basme chinezești, reîncarnate în peisajul comunei populare. Rîndunică fermecată, Perlă strălucitoare... Onomastică somptuos — poetică, născută dintr-o imaginație de îndrăgostit, nume-stele care pot prefața și o cenușăreasă într-o zînă. Ca și Floare de lotus, Surisul zorilor sau Mugur de bambus. Ca și Înțelepciunea Chinei, nume predestinat parcă admirabilei femei întîlnite într-o uzină din Sanhai și al cărei destin confirma simbolul rezonant al numelui. A fost nevoie de o întîmplare — exasperarea lui Cean față de stîngăcia mea fonetică — pentru ca scoicile cuvintelor să mi se deschidă brusc și să-mi releve „perlele strălucitoare" ale unei onomastici nebănuite. Numele chinezești sînt într-adevăr ca notele muzicale. Pentru neinițiat — simple semne, criptice. Descifrate însă, înțelese în gama lor afectivă, devin accesibile, expresive, intime.

Și totuși, nu onomastica cu lujer de metaforă a fost surpriza acelei după-amieze petrecute în comuna populară Hălie.

Rîndunica fermecată a spus :

— M-am născut aici. Tatăl meu este muncitor în orașul învecinat Usi, iar mama lucrează în aceeași brigadă cu mine. După ce mi-am terminat liceul la Usi, m-am reîntors, împreună cu alți colegi, în satul natal. Pe vremea aceea mi se părea că a rezolva o ecuație cu x și y este o treabă mult mai importantă decît să dai cu sapa sau hîrletul. Ca să trudesc pe ogor, îmi ziceam, n-ar fi fi fost nevoie să-mi tocesc coatele pe băncile liceului. Cum m-am înșelat ! Am fost repartizată la creșterea viermilor de mătase. Știți cîte cunoștințe ți se cer ca să lași firul acela ca un vis ? Abia acum, cînd lucrez într-o grupă de experimentare științifică și aplic în practică cercetările, mă simt cu adevărat folositoare, în rînd cu oamenii. Și înțeleg că viața nu se oprește la x și y dintr-o ecuație.

Perla strălucitoare, codana, a încuviințat cele spuse de Rîndunica fermecată. Același fusese și drumul ei de la oraș la sat, de la foșnetul hîrtiilor la foșnetul lanurilor.

Cel plin de viață a spus :

— Cînd am absolvit liceul din Usi, acum treisprezece ani, mă gîndeam să dau la facultate. Aveam însă o sănătate șubredă și am picat la examenul medical. Doctorul mi-a recomandat să

Vedere din Șanhai

schimb mediul, să mă stabilesc la țară. I-am urmat sfatul, mărturisesc, cu stringere de inimă. Ce putea să-i ofere satul unuia ca mine, pregătit să învețe pentru a-și alege apoi o profesie curată ? Am ajuns aici, la Hălie, cu un sentiment apăsător : eram un dezrădăcinat. Sau, mai bine zis, un neînrădăcinat. Mă feream la tot pasul de muncile „negre", de noroi și îngrășămintele naturale, îmi păzeam mîinile și veșmintele. Țăranilor nu prea le-au plăcut apucăturile mele dar nici n-am făcut mare caz de ele ; m-au privit cu răbdare. Încetul cu încetul au început să mă inițieze în trehurile lor — pescuitul, creșterea viermilor de mătase, cultivarea orezului și a grîului. N-aș fi bănuit niciodată cîtă sănătate și mulțumire poate să-ți dea un fir de orez răsărit din truda mîinilor tale. Sau un năvod în care se zbat crapii grași și aurii, prinși în palmele tale însingerate de odgon. Mai simți praful, noroiul sau duhoarea grajdului ? Și așa, pe negîndite, punînd osul la treabă, m-am îndrăgostit. „Ce zici tu, Cel plin de viață, n-ai vrea să te ocupi de sănătatea altora?" Cei din brigadă mi-au propus să devin „medic desculț". Am studiat o jumătate de an medicina practică la spitalul din Usi, apoi am făcut cîteva stagii de perfecționare la clinica orășenească, dar de fiecare dată m-am grăbit, nu știu cum, să ajung cît mai repede acasă. Acasă — aici, în satul meu adoptiv.

Surpriza acelei după-amieze de primăvară petrecute în comuna populară Hălie au constituit-o mărturiile „tinerilor instruiți". Sub acest nume, cu rezonanță unui titlu civic, se afirmă în viața Chinei contemporane cea mai nouă generație. Destinul ei reprezintă o replică la tradiționala practică a „trecerii prin cele trei porți". Potrivit vechiului sistem de educație, formarea tînărului se reducea la spațiul unei lumi înguste, la traiectul liniar dintre cele trei porți deschise succesiv : poarta casei părintești, poarta școlii, poarta universității. Și atît. În condițiile acestei dezvoltări **in vitro**, ferită de clocotul realității sociale, ce știa tînărul despre viață, cum se putea el angaja în edificarea societății revoluționare la care era chemat să participe ? Cu timpul, celor prinși între cele trei porți — acolo unde nu se putea auzi vuietul munților prefăcuți în terase roditoare și nu se putea vedea truda din orezării, acolo unde foșnetul steril al hîrtiilor împiedică să pătrundă foșnetul plantațiilor de ceai — li se anchilozau aptitudinile practice și li se modifica simțămîntul datoriei față de popor. Comuniștii chinezi au privit cu îngrijorare și răspundere acest virtual fenomen de declasare, descoperind în el germenii elitismului intelectualist de pe vremea cînd, vidată de conștiință, știința ajunsese doar un mijloc pentru vinarea dregătoriilor și cultivarea mandarinatului.

Recunosc că, la început, mi s-a părut întrucîtva exagerată nocivitatea „celor trei porți". Vrînd să pătrund dincolo de formulă, am căutat fapte și argumente din experienta trecutului feudal, invocată nu o dată de gazde. Răsfoiesc „Scurta istorie a Chinei". Printre cele mai importante lucrări clasice, este consemnat romanul satiric „Învățații" în care autorul, U Cin-tu, vestejește sistemul dregătoriilor din timpul dinastiei Ting (manciuriene), pe baza căruia intelectuali fără scrupule tinteau dobîndirea unor onoruri și bogății. Romancierul urmărește evoluția unui tînăr harnic și cinstit care, în urma reușitei la examenul oficial pentru un post de dregător, se transformă într-un individ fățarnic și corupt. Abuzînd de statutul lor de „învățați", profitorii își foloseau puterea împotriva populației din provincia lor de bastină. Semnificativ pentru perenitatea și acuitatea fenomenului : era identic și cu peste o mie de ani înaintea apariției romanului amintit mai sus, așa cum relevă o „aqua-forte" din timpul dinastiilor sudice (420—589) : „Dregătorii bogați purtau fesuri tuguiate și vesminte largi pe care și le stropeau din belșug cu parfum. Își dădeau cu ruj și pudră. Erau purtați în lectice. Cînd ședeau, își odihneau brațele pe perne brodate, cînd mergeau pe jos se rezemau de brațele unor aghiotanți. Nu aveau habar de agricultură : mulți dintre ei nici nu văzuseră vreodată oameni muncind pămîntul, întrucît își petreceau toată viața în capitala Ciencan. Cînd mandarinul Hu Cin a asediat Ciencanul, acești indivizi degenerați, neavînd nici măcar curajul să se urce pe cal, pentru a fugi, au rămas în capitala condamnată, răbdînd de foame. Cînd orașul s-a predat, ei și-au pus hainele cele mai scumpe, și-au adunat aurul și jadul și s-au întins pe pat, așteptîndu-și moartea". Parazitismul castei dregătorilor numită **și tu**, a pătruns și în legende. Se povestește că, fiind întrebat de un dregător mai mare ce slujbă îndeplinește, un oarecare Uan Hui-ci răspunse că, după cîte crede, el este probabil șef al grajdurilor împărătești, întrucît vede adesea, în jurul său, oameni care aduc cai la palat. Întrebat apoi cîți cai are în grijă, el răspunse că deoarece nu știe absolut nimic despre acest animal, n-are de unde să știe nici cîți cai sînt. La întrebarea cîți cai au murit în ultima vreme, el răspunse că, întrucît nu cunoaște situația cailor vii, ce rost mai are să fie întrebat de cai morți !

Peste douăsprezece milioane de „tineri instruiți" au prins rădăcini, în ultimii ani, în comunele populare. Tineri ca Rîndunica fermecată, Perla strălucitoare, sau Cel plin de viață.

Îi întîlnești pretutindeni : în orezării, de-a lungul canalelor de irigații, unde se remodelează munții și apele, pe plantațiile de ceai și cacao, în navoade, la cîrma joncilor, în livezile de mandarini, în fermele de animale, la cositul grîului — totdeauna și pretutindeni unde se dă bătălia fără încetat și fără sfîrșit pentru hrana unei cincimi din omenire.

Unii, cei mai mulți, vor rămîne aici toată viața. Aici, unde au gustat întîia sfîntă pîine dobîndită cu sudoarea frunții. Alții, după cel puțin doi ani cît măsoară vîrsta călirii lor în vatra primară, se vor întoarce, la oraș, înviorați, la chemarea uzinelor și universităților. Transmițînd fiilor ei, cu înțelepciune, cu gravitate, cultul trudei și al fertilității, prin legătura cu ogorul primordial, China milenară își trăiește un nou ev.

Victor Vântu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion